

Research Article

THE USE OF TECHNOLOGY IN ELECTIONS IN THE CONTEXT OF ELECTION SECURITY IN TURKEY

TÜRKİYE'DE SEÇİM GÜVENLİĞİ BAĞLAMINDA SEÇİMLERDE TEKNOLOJİ KULLANIMI

Derya Aktaş¹, * | İbrahim Arap²

¹ Araş. Gör., İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Türkiye, ORCID: 0000-0003-1985-536X

² Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Türkiye, ORCID: 0000-0001-5890-5927

Article Info:

Received: Aug, 15, 2023

Revised: Oct, 18, 2023

Accepted: Nov, 15, 2023

Keywords:

Public Administration,
Blockchain technology
E-voting
Legitimacy
Election Security

Anahtar Kelimeler:

Kamu Yönetimi
Blokzinciri Teknolojisi
E-oylama
Meşruiyet
Seçim Güvenliği

ABSTRACT

The election is an important element of representative democracy, but for democratic governance, the way elections are conducted is as crucial as their existence. Traditional electoral procedures are high cost and time-consuming and they require extensive organization and coordination. Moreover, the allegations regarding the electoral malpractice and corruption overshadow the security and legitimacy of elections. Technology is one of the tools used to overcome the problems in existing electoral systems. In addition to supporting traditional procedures with technology, alternative methods concerning the electronic voting that are fast, practical, easy and cost-saving are being researched and implemented around the world. Recently, examples of blockchain-based e-voting have been observed. In this context, the aim of this study is to examine the use of technology in elections in Turkey and the role of technology in ensuring election security. The research is important in terms of including current developments and examining the issue from the perspectives of decision makers. Thus, qualitative research methods were used in the study and semi-structured interviews were conducted with the deputies and experts of the political parties represented in the Grand National Assembly of Turkey. Additionally, the web pages of political parties and the minutes of the Parliament were scanned with the keywords "election", "security", "election security" and "election security and technology" and document analysis was conducted. In conclusion, the traditional electoral system in Turkey is supported by technology and some disadvantages of the current system are overcome with technology. However, the technological, legal, political and social infrastructure required for the healthy functioning of the e-voting process is not ready.

ÖZ

Seçimler, temsili demokrasinin önemli bir unsurunu oluşturmakla beraber demokratik bir yönetim için seçimlerin varlığı kadar yapılış usulü de önem taşımaktadır. Geleneksel seçim usullerinin yüksek maliyeti, zaman kaybı, kapsamlı organizasyon ve koordinasyon gerektirmesinin yanı sıra seçimlerde yaşanan aksaklık ve yolsuzluk iddiaları seçimlerin güvenliği ve meşruiyetine gölge düşürmektedir. Mevcut seçim sistemlerinde yaşanan sorunların giderilmesinde başvurulan araçlardan birisi de teknolojidir. Geleneksel usullerin teknoloji ile desteklenmesinin yanı sıra dünyada elektronik oylama ile hızlı, pratik, kolay ve maliyet tasarrufu sağlayan alternatif yöntemler araştırılmakta ve uygulanmaktadır. Son dönemde ise blok zinciri tabanlı e-oylama örnekleri görülmektedir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, Türkiye'de seçimlerde teknolojinin kullanım durumu ile teknolojinin seçim güvenliğini sağlamadaki rolünü incelemektir. Araştırma güncel gelişmeleri içermesi ve karar alıcılar gözüyle konunun incelenmesi bakımından önemlidir. Bu doğrultuda çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılarak, Türkiye Büyük Millet Meclisinde temsili bulunan siyasi parti milletvekilleri ve uzmanları ile yarı yapılandırılmış mülakat gerçekleştirilmiştir. Ayrıca siyasi partilerin web sayfaları ile Meclis tutanakları "seçim", "güvenlik", "seçim güvenliği" ve "seçim güvenliği ve teknoloji" anahtar kelimeleri ile taranarak belge analizi yapılmıştır. Sonuç olarak; Türkiye'de geleneksel seçim sistemi teknoloji ile desteklenmekte ve mevcut sistemin bazı dezavantajlı yönleri teknoloji ile giderilmektedir. Ancak e-oylama sürecinin sağlıklı işlemesi için gerekli olan teknolojik, hukuki, politik ve sosyal altyapı henüz hazır değildir.

© 2023 JOBDA All rights reserved

* Corresponding Author

E-mail: derya.aktas@ikc.edu.tr

1 | GİRİŞ

Tarihte Roma Konsülü seçimlerinden (M.Ö. 60- Julius Caesar) Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Başkanlık seçimlerine kadar (2020- Donald Trump) dünyanın dört bir yanında seçim hileleri ve yolsuzluk iddiaları gündeme gelmektedir. Bazen geçerli oylar iptal edilip (1792- ABD New York vali seçimi) oylar çöpe atılırken (1876- ABD Başkanlık seçimi), bazen kayıtlı seçmen sayısı 15 bin iken sandıktan 252 bin oy çıkan seçimlere rastlanmaktadır (1927- Liberya Başkanlık seçimi). Bazen de siber saldırı ve sosyal medya kullanımı (2016- ABD Başkanlık seçimi) ile seçim hileleri gündeme gelmektedir.¹ Tüm bu iddialar seçmen iradesinin sandığa yansıma sürecine gölge düşürürken aynı zamanda seçmenlerde güven kaybına neden olmaktadır. Gündeme gelen hileli durumlar demokratik siyasetin meşruiyet zeminini zayıflatmakta, seçimlere katılım oranlarını düşürebilmektedir.

Temsili demokrasinin temel şartı olan seçimlerin yapılması demokratik bir düzen oluşumunu garantilememektedir. Diktatörlüklerde de halk oylaması ve seçimler olabilmektedir. Napoleon Bonaparte döneminde Fransa'da halk oylaması (1804) yapılmıştır. Almanya'da Naziler iktidara seçimle gelmiştir. Komünist rejimlerde ya da Afrika'daki tek parti sistemlerinde seçim ve halkoylaması kullanılmıştır (Eroğul, 1991, s. 199; Teziç, 2012, s. 471). Dolayısıyla seçimlerin demokratik olabilmesi için seçimlerin varlığından çok seçimlerin yapılış usulü² başta olmak üzere temel kamu haklarının tanınması ve güvence altına alınması, basın özgürlüğü, örgütlenme hakkı gibi bir dizi konu önem taşımaktadır.³ Bu doğrultuda seçmen iradesinin sandığa doğru yansımaya engel olabilecek sorun ve aksaklıkların büyük çoğunluğu seçim güvenliği bağlamında değerlendirilebilir.

1 Seçim hilelerine ilişkin ayrıntılı bilgi için bakınız: <https://tr.euronews.com/2020/11/07/abd-de-baskanlik-secimi-georgia-eyaletinde-oy-pusulasa-cope-gittisuculamas>, <https://tarihdergi.com/ceasardan-trumpatarihin-en-hileli-secimleri/>.

2 Türkiye'de seçim güvenliğinin sağlanmasına yönelik yetkili organlar ve düzenlemeler bulunmaktadır. Ayrıca siyasi partiler de seçimlerin denetimi ve seçim güvenliğinin sağlanmasında çeşitli roller üstlenmektedir. Türkiye'de seçimlerin yapılış usulüne ilişkin düzenlemeler Anayasa (md. 67) başta olmak üzere 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri

Seçim güvenliğinin sağlanmasında kullanılan araçlardan birisi de teknolojidir. Seçim güvenliği seçim öncesi, seçim süreci ve seçim sonrasını kapsamaktadır. Bu süreçte aksaklık ve yolsuzlukların giderilmesinde ve geleneksel karmaşık oylama süreçlerinin daha etkin ve verimli hale getirilmesinde teknolojinin önemi giderek artmaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, Türkiye'de seçimlerde teknolojinin kullanım durumu ile teknolojinin seçim güvenliğini sağlamadaki rolünü incelemektir. Bu bağlamda elektronik oylama (e-oylama) ve blok zincir temelli oylama sisteminin Türkiye için hangi aşamada olduğu ve seçim güvenliğini sağlamadaki elverişliliği ile güçlü ve zayıf yanları incelenmekte, uygulama konusunda ortaya çıkan tereddütlere ve sorun alanlarına yer verilmektedir. Dünyada teknoloji kullanımı hızla artarken ve seçim süreçlerinin elektronik ortamda yapılmasına dair çalışmalar yaygınlaşırken, Türkiye'nin bu uygulamaları ne derece takip ettiği ve hazırlıklı olup olmadığının tespiti önemlidir.

Seçim sürecinde teknoloji pek çok alanda kullanılmaktadır. Türkiye örneğinde olduğu gibi geleneksel yöntemlerin teknolojiyle desteklenmesinin yanı sıra seçimlerin elektronik ortamda yapılmasına yönelik uygulamalar da (Estonya, ABD vd.) görülmektedir (John Sebes & Miller, 2008; Krivosova, 2022). Dünya'da 2000'lerden itibaren e-oylama yöntemi denenmekte ve geleneksel oylamanın dezavantajlı yönleri bertaraf edilmeye çalışılmaktadır. E-oylama yöntemi mevcut sorun alanlarını çözmeye, süreci hızlandırma, zaman ve kaynakların daha az harcanmasını sağlama adına alternatif bir yöntem olarak araştırılmakta ve uygulanmaktadır. Ancak e-oylamanın da bazı dezavantajlı yönleri bulunmaktadır. Mevcut sorunları tam anlamıyla çözemediği gibi benimsenmesindeki

Hakkında Kanun ve diğer ilgili kanunlarda yer almaktadır.

³ Teziç'e göre (2012, s. 331-332) en iyi seçim sisteminin ne olduğu siyasi tercihlerle ilgilidir. Tüm seçim sistemleri seçim sonuçları üzerinde etkilidir ve siyasi amaçlara (hangi partiye avantaj sağlayacağına) göre tercih edilmektedir. Örneğin 1950-1960 yılları arasında uygulanan liste usulü çoğunluk sisteminde en adaletsiz ve en yüksek oyu alan parti lehine aşırı bir sonuç oluşmuştur. 1961 Anayasasıyla temsilde adaleti sağlama amacıyla nispi temsil sistemine geçilmiştir (Kesgin, 2017, s. 135-136).

zorluklar ve teknik boşluklar (Appel vd., 2020) nedeniyle yaşanan güven ve güvenlik problemleri (Hughes & Maqsood, 2022; John Sebes & Miller, 2008; Kello, 2022), e-oylama çalışmalarından vazgeçmeye ya da duraksamaya neden olmaktadır.⁴ Seçim sürecinde teknolojiyi kullanan ülkelerin e-oylama sürecinde yaşadığı sorunlar Türkiye’de e-oylamaya yönelik tereddütlere neden olmaktadır.

E-oylamanın sorunlu yanları çözülmeye çalışılırken yeni modeller de ortaya konmaktadır. Adını kripto paralar ve daha çok finans süreçleriyle duyuran blok zinciri teknolojisi, 2018 yılından itibaren seçim süreçlerinde denenmeye başlanmıştır. Blok zinciri teknolojisinin e-oylamanın sorunlu alanlarına çözüm olabileceğini belirten çalışmalar bulunmaktadır (Banawane vd., 2022; Cooley vd., 2018; Dhiman vd., 2022; Hjálmarsson vd, 2018; Jafar vd., 2021; Kshetri & Voas, 2018; Luo vd, 2018; Moura & Gomes, 2017; Taş & Tanrıöver, 2020; Zambrano vd., 2018).⁵ Yeni oylama modelleriyle mevcut sistemin sorunlarının çözülebileceğinin öngörülmesi nedeniyle konuya ilgi de giderek artmaktadır.⁶

Seçimlerde teknoloji kullanımı ile ilgili geniş bir literatür bulunmaktadır. Scopus veritabanında “election and technology” anahtar kelimeleriyle arama yapıldığında “15.142” dokümana ulaşılmıştır. Anahtar kelimeler “election security” kavramı ile sınırlandırıldığında doküman sayısı “101” olarak tespit edilmiştir (Ek. 1).⁷ Bu araştırmayı ilgilendiren çalışmalar ele alındığında seçim güvenliği ve teknoloji kullanımı ile ilgili literatürü şu başlıklarla özetlemek mümkündür: Kitle iletişim/sosyal medya araçlarıyla

4 Sistemsel problemlerin yanı sıra manipülasyonlar ve provakasyonlar nedeniyle de güven problemleri yaşanabilmektedir. 2020 ABD seçimleri buna örnek gösterilebilir. Oy kullanma sisteminde hile yapıldığı iddiasının mahkemeye taşınması, ardından ayaklanmaların başlaması ve güven problemlerine değinen Canon ve Sherman (2021) dış müdahale ve sahtekârlık iddialarını gündeme getirmektedir. 2020 yılı ABD başkanlık seçimlerinde hile yapıldığı iddialarının gerçek olmaması nedeniyle haber kanalının tazminat ödemesine ilişkin yazı için bkz. <https://www.gazeteduvar.com.tr/secim-hilesi-iddiasi-fox-news-787-milyon-dolar-tazminat-odeyecek-haber-1614190>.

5 Literatürde e-oylama ve blok zinciri tabanlı oylama sistemine yönelik eleştiriler de bulunmaktadır. Blok zinciri temelli seçim sisteminin e-oylamadan daha kötü bir sistem olduğuna dair çalışmaları bulunan Park vd. (2020), mevcut seçim sistemlerinin mükemmel olmaktan uzakken, internet ve blok zinciri tabanlı oylamanın

oluşturulan sahte haber, görsel ve platformların seçmen algısına etkileri (Sahoo, 2022; Stachofsky, vd., 2023; White, 2022a), seçimlerde yaşanan siber güvenlik problemleri (Brown, 2020; Kello, 2022; Sharikov, 2022; Silvestre, 2022), seçim süreci ile ilgili hukuksal düzenlemeler (Davydova, 2022), seçim hilelerine karşı teknoloji ve güvenlik eğitimi (White, 2022b) ile bireylerin seçimlere güvenini nasıl etkileneceği (White, 2022a), seçim şiddeti -tehditler, sözlü zorbalık, nefret söylemi, yanlış bilgilendirme, fiziksel saldırı vb.- (Fischer, 2002; Olley vd., 2022), kullanıcılar tarafından oluşan güvenlik problemleri -saldırı, doğru kullanma vb.- (Jamroga vd., 2022), seçim teknolojisinin denetimi ve tasarımı (Stachofsky vd., 2022), e-oylamanın yöneticilere ve görevlilere etkisi -karmaşıklık, güvenlik açıkları- (Krivonosova, 2022), oy pusulası işaretleme cihazlarının seçmen iradesini yansıtamaması (Appel vd., 2020) ve seçim güvenliği için önerilen modellerdir (Adekitan vd., 2018; Jamroga, 2022).

Bu araştırma benzer çalışmalardan yöntemsel açıdan farklı olmasının yanı sıra, Türkiye’de seçim güvenliği bağlamında teknoloji kullanımının siyasal karar alıcılar yönüyle incelenmesi açısından literatürdeki çalışmalardan ayrılmaktadır.

Çalışmanın yönteminden sonra yer alan ilk kısmında Türkiye’de seçimlere ilişkin açıklamalar yapıldıktan sonra ikinci kısımda seçim güvenliğine ilişkin sorun alanlarına ve seçim güvenliğini sağlamada rolü olan yetkili kurumlara değinilmektedir. Üçüncü kısımda Türkiye’de seçim güvenliğini sağlamada teknoloji kullanımına, dördüncü kısımda ise dünyada e-

öngörüleemeyen riskleri ve ulusal ölçekte seçimlerde başarısızlığı artıracaklarını ifade etmektedir. Bununla birlikte, yukarıda değinildiği gibi birçok ülkede e-oylamaya ilişkin çalışmalar sürdürülmektedir.

6 Blok zinciri temelli e-oylama sistemine ilişkin Türkiye’de sekiz tez bulunmaktadır. Bunlardan e-oylamayı doğrudan seçim güvenliği kapsamında ele alan J. Madison Jakus’un (2022) “Can Blockchain Improve Election Security? A Comparative Analysis of Emerging Blockchain E-Voting Systems- Blockchain Seçim Güvenliğini Artırabilir mi? Gelişmekte Olan Blockchain E-Oylama Sistemlerinin Karşılaştırmalı Analizi” başlıklı çalışmaya değinmekte yarar vardır. Jakus, Estonya, Rusya, İsviçre, Japonya ve ABD’de devam eden projeleri Siber Güvenlik Çerçevesi, Seçim Güvenliği Profili ve Seçim Güvenliği Çerçevesi kapsamında ele almaktadır.

7 Ek. 1. İlgili çalışmalarda en sık kullanılan anahtar kelimeler.

oylama/blok zincirinde oylama örneklerine yer verilmektedir. Son kısımda ise Türkiye’de e-oylama ya da blok zinciri tabanlı oylamanın uygulanabilirliğine ilişkin mevcut durum siyasal aktörler açısından ortaya konmaktadır.

2 | ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmada niteliksel veri toplama tekniği kullanılarak Türkiye’de mevcut durumun tespiti ve karar alıcı konumdaki siyasi partilerin e-oylamaya yönelik tutumları ortaya konmaktadır. Araştırma kapsamında Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde (TBMM) temsil edilen Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP), Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), İYİ Parti, Halkların Demokratik Partisi (HDP), Demokrat Parti (DP), Demokrasi ve Atılım Partisi (DEVA) ile Saadet Partisi’nin (SP) seçim işlerinden sorumlu yetkilileri ve milletvekilleri ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Siyasal partiler dışında Yüksek Seçim Kurulu (YSK)’nda görevli bir yetkili ile görüşülmüştür. Görüşmeler 16-20 Ocak 2023 tarihleri arasında toplam 13 uzman ve milletvekili ile Ankara’da (parti genel merkezleri, TBMM ve YSK genel merkezinde) gerçekleştirilmiştir. 17 Ocak 2023 tarihinde AKP Grup Toplantısı’nda Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın seçim tarihi olarak 14 Mayıs’ı işaret etmesinin ardından siyasal partiler seçim çalışmalarını hızlandırmıştır. Bu nedenle Mecliste temsili bulunan ve görüşülmesi hedeflenen diğer siyasi partilere ulaşılamamıştır.

Tablo 1: Görüşmeciler Listesi

Görüşme ci	Görüşme Yapılan Kurum-Siyasal Parti
G1	Yüksek Seçim Kurulu (Uzman)
G2	Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) (Milletvekili)
G3	Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) (Uzman)
G4	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) (Uzman)
G5	İYİ Parti (Uzman)
G6	Halkların Demokrat Partisi (HDP) (Milletvekili)
G7	Halkların Demokrat Partisi (HDP) (Uzman)
G8	Halkların Demokrat Partisi (HDP) (Uzman)
G9	Demokrat Parti (DP) (Uzman)
G10	Demokrat Parti (DP) (Uzman)
G11	Demokrasi ve Atılım Partisi (DEVA) (Uzman)
G12	Demokrasi ve Atılım Partisi (DEVA) (Uzman)
G13	Saadet Partisi (SP) (Eski milletvekili)

8 Seçim güvenliği ile ilgili 27. dönemde 62 birleşimde kayıt bulunmaktadır. Meclis tutanakları ve yazılı soru önergelerinde seçim güvenliği ile bağlantılı olarak blok zinciri kavramı yer almamaktadır. Ancak 14 Mayıs 2023 seçiminde cumhurbaşkanı adayı Kemal Kılıçdaroğlu seçim propogandasında “blok zinciri teknolojilerinin desteklenmesi ve geliştirilmesine” yer vermektedir.

Araştırmada kullanılan bir diğer veri toplama tekniği ise siyasal partilerin web sayfaları ile Meclis tutanaklarının incelenmesidir. Siyasal partilerin web sayfalarında yer alan seçim işleri teşkilatındaki uzmanlara ulaşılmış yanı sıra seçim güvenliğine ilişkin çalışma ve raporlar incelenmiştir. Meclis tutanakları ise “seçim”, “güvenlik”, “seçim güvenliği”⁸ ve “seçim güvenliği ve teknoloji” anahtar kelimeleri ile aranarak Meclis’te dile getirilen seçim güvenliğine ilişkin sorun alanları tespit edilmiştir. Bu doğrultuda ilerleyen bölümlerde Türkiye’de seçim süreci ve seçim sürecinde yaşanan sorunlar seçim güvenliği bağlamında ele alındıktan sonra geleneksel yöntemlere alternatif e-oylama/blok zincirine dayalı oylama modelinin uygulanabilirliği tartışılacaktır.

3 | TÜRKİYE’DE SEÇİMLER

Türkiye’de seçimler başta Anayasa olmak üzere çeşitli kanunlarda⁹ düzenlenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’na göre “seçimler ve halkoylaması serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılır” (m. 67/2). Seçimlerde “temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkeleri” geçerlidir (m. 67/6). Demokrasinin asgari koşulları olan, seçimlerin düzenli aralıklarla, serbest ve adil biçimde yapılması, birden çok siyasal partinin katılımının sağlanması, muhalefetin iktidar olma şansının bulunması, temel kamu haklarının tanınmış ve güvence altına alınmış olması (Dahl, 2001) Türkiye’de zaman içerisinde yerleşmiş düzenlemelerdir. Örneğin Türkiye’de ilk çok partili genel seçim olan 1946 seçimleri açık oy ve gizli sayım esasına göre gerçekleştirildiği için şaibeli olarak görülmektedir. Seçmenin iradesini etkileyebilecek, üzerinde baskıya neden olabilecek açık oy verme yöntemi 1948 yılında kaldırılmış ve gizli oy ilkesi getirilmiştir. 1950 seçimlerinde gizli oy-açık sayım ilkeleri uygulanmış, CHP iktidarı değişmiş ve Demokrat Parti açık ara seçimleri kazanmıştır (Gözler, 2014, s. 184). Bu örnek seçimlerin yapılış usulünün ve benimsenen ilkelerin önemini göstermektedir. 1950’de ayrıca seçimlerin yönetimi ve denetiminden sorumlu bir kurul oluşturulmuştur (Eroğul, 1999, s. 206-207). Yine Seçim Kanununda

9298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun, 7062 sayılı Yüksek Seçim Kurulunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, 6271 sayılı Cumhurbaşkanı Seçim Kanunu, 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun, 2839 sayılı Milletvekili Seçim Kanunu (mevzuat.gov.tr, 2022).

seçimlere ilişkin ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir.

Günümüzde 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'da seçimlerin usul ve esasları düzenlenmiştir. "*Cumhurbaşkanı, milletvekili, il genel meclisi üyeliği, belediye başkanlığı, belediye meclisi üyeliği, muhtarlık, ihtiyar meclisi üyeliği, ihtiyar heyeti üyeliği seçimlerinde ve Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların halkoyuna sunulmasında*" bu kanun hükümlerinin uygulanacağı belirtilmektedir (m.1).

Türkiye'de seçimler geleneksel yöntemlerle (kağıda dayalı oylama ile) yapılmaktadır. Geleneksel oylamada seçmenler seçim günü seçmen listesindeki seçim merkezine giderek oy kullanmaktadır. Seçim günü sandık başına gidilmekte, seçim güvenliği ve koordinasyonunu sağlayacak personel yardımıyla gerekli evraklar sağlanarak kapalı bir alanda oy pusulasında belirtilen adaylara oy verilmekte ve akabinde bu evraklar muhafaza edilmektedir. 298 sayılı Kanunun çeşitli fıkralarında sandıkların düzenlenişi; sandık bölgesi (m.5), sandık kurulu (m.10, 21, 22, 23, 24), birleşik oy pusulalarının dağılımı (m.14), sandık bölgesi seçmen sayısının belirlenmesi (m.14), sandıkların seçim bölgesine taşınması (m.14), yurt dışı sandık kurullarının kurulması (m.20), sandık bölgesi askı listesi (m.42), oy sandıklarının Kanunda belirlenmiş ölçülere göre yaptırılması (m.68), zarfların düzenlenişi; renk, ölçü, filigran özelliklerine göre imalatı, teslim alınması, saklanması, il-ilçe seçim kurullarına gönderilmesi (m.14), oy pusulasının düzenlenişi (kapalı oy verme yerinde, kendi eliyle katlayıp, zamlı kenarını yapıştırmak veya zarf kullanılan seçimlerde zarfa koyup kapatmak (m.75), oy verme yerinin nitelikleri (m.76), müşahitler (m.72), mükerrer yazım (m.41), mükerrer oy (m.160) ve diğer kurallar yer almaktadır. Görüleceği üzere oldukça kapsamlı, yüksek koordinasyon ve organizasyon yapısı gerektiren geleneksel seçim sürecinin zaman, kaynak, maliyet açısından çeşitli külfetleri bulunmaktadır. Seçimlerin tekrarlanması durumunda bu maliyetler katlanmaktadır. Bu külfetlerin yanı sıra son seçimlerde yaşanan ve basın yayın organları ile Mecliste de sıklıkla dile getirilen sorun alanları ve iddialar seçim güvenliği tartışmalarını artırmıştır.

İktidar partisi temsilcileri ile yapılan görüşmelerde seçim güvenliği ile ilgili sorun olmadığı belirtilmiştir.

"Bazı partilerin kendi mağlubiyetlerine malzeme yapmasından. Bütün seçimler başından sonuna kadar siyasi parti gözlemcileri gözü önünde cereyan ediyor. Alınan bütün kararlardan uygulamalardan siyasi partilerin hepsinin haberi var. Zorluk bu süreci bilmeyen süreci başından sonuna izleme olmadığını bilmeyen kişilerin kamuoyunu yanlış bilgilendirmesinden kaynaklanıyor" (G2).

Ancak medyada yayınlanan bir seçim güvenliği anketine göre katılımcıların %55'i seçimlerin güvenliğinden endişe ederken, %45'i seçimlerin güvenli geçeceğini düşünmektedir (Sözcü TV, 2023). Aşağıda Türkiye'de seçim güvenliğine ilişkin sorun alanlarına yer verilmektedir.

3.1. Türkiye'de Seçim Güvenliğine İlişkin Sorun Alanları

Seçimler sadece seçim günü oy vermekten ibaret değildir. Seçim öncesi, seçim günü ve sonrasını kapsayan her aşamada seçmenin gerçek iradesinin sandığa yansması son derece önemlidir. Örneğin kötü tasarlanan bir oy pusulası Palm Beach seçim çevresinde (ABD) büyük karışıklığa yol açmış ve 2000 yılı Amerikan başkanlık seçimlerinde Cumhuriyetçi aday Al Gore'un seçimi kaybetmesine yol açmıştır. Palm Beach bölgesinde 19.000 seçmenin oylarının geçersiz sayılması ile seçimi George W. Bush kazanmıştır (Ferguson, 2004). Oy pusulasının düzenlenmesi seçim sürecinin sadece bir aşamasıdır ancak örnekte görüleceği gibi seçmen tercihinin sandığa yansması üzerindeki etkisi kritik olmuştur.

Türkiye'de özellikle çok sayıda partinin katıldığı seçimlerde seçmenler pusulada oy verecekleri partiyi bulmakta güçlük çekebilme ya da mühür basılacak yerin küçük olması nedeniyle taşırma ya da mürekkep bulaşması vb. nedenlerle oylar geçersiz sayılabilmektedir. Siyasi partilerle yapılan görüşmelerin bazılarında geçersiz oy oranının yüksekliği dile getirilmiştir. YSK istatistiki verilerine göre oluşturulan aşağıdaki tabloda oy kullanma oranları görülmektedir. Yıllara göre seçimlere katılım oranında artış görülürken, geçersiz oy sayısının göreceli olarak yüksek oranda olması dikkate değerdir.

Tablo 2: Yıllara Göre Seçmen Sayısı Ve Oy Kullanma Durumları

Seçim yılı	Listedeki seçmen sayısı	Oy kullanan seçmen sayısı	Geçerli Oy	Geçersiz Oy	Katılım Oranı
2010 AY. Değişikliği Halkoylama	49.495.493	38.172.800	37.449.300	723.500	%77,2
2011 24. Dönem Milletvekili Genel Seç.	50.237.343	43.785.665	42.813.896	971.769	%87,2
2014 Cumhurbaşkanı Seçimi	52.894.115	40.753.492	40.019.352	734.140	%77,1
7 Haziran 2015 25. Dönem Milletvekili Genel Seç.	53.741.838	46.451.389	45.121.773	1.329.616	%86,43
1 Kasım 2015 26. Dönem Milletvekili Genel Seç.	54.049.940	47.239.370	46.555.267	684.103	%87,4
2017 AY. Değişikliği Halkoylama	55.319.222	48.374.576	47.528.949	845.627	%87,5
2018 Cumhurbaşkanı ve 27. Dönem Milletvekili Genel seç.	56.322.632	49.671.344	48.562.084	1.109.260	%88,2
2019 Mahalli İdareler Genel Seçimleri (Belediye Başkanlığı)	53.169.212	44.860.777	43.164.371	1.696.406	%84,4

(Kaynak: Tablo 2 YSK Yurt İçi Oylama Sonuçlarına göre yazarlar tarafından düzenlenmiştir. 2023_İSTATİSTİK_KİTABI.pdf (ysk.gov.tr).)

Seçim güvenliği açısından başka bir sorun alanı ise seçimlerin ardından gündeme gelen aksaklıklar ve yolsuzluk iddialarıdır. CHP tarafından hazırlanan bir rapora göre, 2011 seçimlerinde yasanın öngördüğünden 19 milyon fazla oy pusulası basılması, seçmen listelerinde düşürülen ya da eklenen milyonlarca seçmen (yığma-bindirme)¹⁰, vatandaş olmayanlara oy kullandırılması, nüfusa kayıtlı olmasına rağmen YSK listesinde olmayan seçmenler, mühürsüz sandıklar, açık oy kullanılması ve sandık tutanak sonuçlarının değiştirilmesi gibi seçim hilelerinin yapıldığı iddia edilmektedir (<https://t24.com.tr>, 2022). Bu iddialar meclis tutanakları ve soru önergelerine¹¹ de yansımıştır (tbmm.gov.tr, 2022). Meclisteki görüşmelerde de bu sorun alanına değinilmektedir:

“YSK 2009 yılında, o dönemde seçmen sayısını 48 milyon 265 bin 644 kişi olarak açıkladı ama 2007 yılında ise seçmen sayısı 42 milyon 600 bindi yani Adres Kayıt Sistemi esas alındı, bir yılda seçmen sayısı 6 milyon kişi arttı, sonra parmak boyası uygulamasından vazgeçildi. 2010’da parmak boyası

yok. 2011 seçimlerinde 1 kişiye 2 farklı soyadı ve cinsiyette seçmen kâğıdı gönderildi. 2017 referandumunda referandumdan bir ay önce hayatını kaybeden vatandaşa oy kullandırıldı. 2019 yerel seçimlerinde 1 daireye 108 seçmen kaydedilmişti. Şimdi bir de önümüzdeki seçimlerle ilgili önemli bir nokta çıktı, “evdeki yabancı” konusu var. Değerli arkadaşlar, “evdeki yabancı” ne? “Evdeki yabancı” yla ilgili olarak binlerce şikâyet var. Vatandaşlar çıkıyor, e-devlete giriyor, “Acaba benim evimde bir yabancı var mı, bir seçmen var mı?” diye araştırma yapıyor; binlerce şikâyet var” (Bülbül, 2022).

“Özellikle seçim güvenliği meselesini konuşuyor herkes. Burada da soru işaretleri olması çok haklı çünkü milyonlarca yabancı bugün Türkiye sınırlarında ve kaçının seçmen yapıldığı, kaçının Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı yapıldığı açıklanmıyor. Önümüzde, 2017 referandumu ve 2019’daki yanlış uygulamalar var, vatandaş bu noktada tedirgin. “Mükerrer bir seçmen çıkabilir mi?” diye bir tedirginlik sürüyor” (Adıgüzel, 2022).

¹⁰ Yığma, seçmenlerin olmayan bir adres yaratılıp bu adrese kaydedilmesidir. Bindirme ise var olan bir adrese orada yaşamayan seçmenin kaydedilmesi. Örneğin, inşaat halindeki binaya yaklaşık 5 bin seçmenin kayıtlı olduğu belirtilmektedir (Kongar, 2014).

¹¹ İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu’nun, 30 Mart 2014 Yerel Seçimlerinin güvenliğine ve meydana gelen olaylara ilişkin Başbakan’a yönelik yazılı soru önergesi (7/38852) (Başkanlığa geliş tarihi: 30.01.2014).

HDP tarafından vatandaşların ve yabancıların adres kayıtlarına ilişkin güvenlik sorununa değinilerek İçişleri Bakanlığı'ndan açıklama beklenmektedir.

"Bu bilgiler doğru değil veya seçim güvenliğini açısından bir tehdit oluşturmuyor. Bu itirazları en kısa sürede çözeceğiz" demesi gerekiyor. Fakat İçişleri Bakanlığı da Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü de Göç İdaresi de aradan geçen bunca zaman içerisinde tek bir açıklama yapmıyor" (Tiryaki, 2022).

CHP Milletvekili Aydoğan da adres kayıtlarındaki sorunu dile getirmekte ve İçişleri Bakanlığı'na çağrıda bulunmaktadır: *"Ya çıkın 'Haberimiz yok'. deyin ya çıkın 'Haberimiz var' deyin; ikisi de sizin sorumluluk hanenize yazılır."* (Aydoğan, 2022).

İYİ Parti tarafından "yabancıların gerçek dışı adreslere yapılan ikamet kayıtlarının oluşturabileceği güvenlik açıklarının tespiti ve alınabilecek önlemlerin belirlenmesi amacıyla" araştırma önergesi verilmiştir. (Usta, 2022).

HDP Milletvekili Kurtulan tarafından "31 Mart Mahalli İdareler Seçimlerinde bazı Suriye uyruklu kişilere oy pusulası gönderildiği iddialarına ilişkin" yazılı soru önergesi verilmiş ancak önerge cevaplanmamıştır (Kurtulan, 2019). CHP Milletvekili Erdan-Kılıç tarafından verilen yazılı soru önergesinde ise, 2022 yılı başından itibaren bazı illerin nüfuslarında sosyal olaylar, göç ya da afetlerle açıklamanın mümkün olmadığı nüfus hareketliliğinin seçim güvenliğini tehlikeye düşürdüğü belirtilmektedir. Bu kişilere yeni nüfus kimlik kartı ile gittikleri illerde seçmen yazıldığı ve para verildiği yönünde iddialar belirtilmiş ancak önerge cevaplanmamıştır (Erdan-Kılıç, 2022).¹²

Bir diğer sorun alanı ise vatandaşların bilgisayarlara ve seçim sisteminin yer aldığı ağ sistemlerine müdahale edilip kayıtların hileli şekilde sisteme aktarılacağını düşünmesidir (G4). Meclis tutanaklarında bant daraltma (Beştaş ve Oluç, 2022) ve yazılı soru önergelerinde Yüksek Seçim Kurulunun kullandığı SEÇSİS yazılımının güvenliği (Tanrıkulu, 2019) vb. sorunlar gündeme gelmektedir. Eroğul'a

(1999, s. 206) göre, en büyük yolsuzluklar, oyların sayımı ve sonuçların saptanması aşamasında yapılmaktadır. Görüşme verileri bu tespiti desteklemektedir.

Siyasi partilerle yapılan görüşmelerde seçim güvenliği kapsamında belirtilen diğer temel sorun alanları ise şunlardır: mühürsüz oyların geçerli sayılması, seçmen listesindeki usulsüzlükler, mükerrer oy, geçerli-geçersiz oy tartışmaları, oy pusulalarının değiştirilmesi, sandıkların birleştirilmesi yoluyla katılım oranının düşürülmesi, güvenlik güçleri kullanılarak vatandaşların korkutulması, psikolojik baskı, sandık görevlilerinin ve müşahitlerin darp edilmesi ve sandık başından uzaklaştırılması, terör örgütü ya da aşiret korkusu¹³, manipülasyonlar ve ambargolar.

Tablo 3: Görüşmelerde Belirtilen Sorun Alanları

Sorun Alanları ¹⁴	Belirten Partiler
Mühürsüz oyların geçerli sayılması	G5, G8,
Seçmen listesindeki usulsüzlükler	G4, G5, G8, G9, G10, G13
Mükerrer oy	G7, G8, G9
Geçerli-geçersiz oy tartışmaları	G5, G7
Oy pusulalarının değiştirilmesi	G5, G9
Sandık tutanaklarının değiştirilmesi	G7, G8, G9, G12
Veri tabanına aktarımda yanlışlık	G4, G9, G12
Sandıkların birleştirilmesi	G6, G8
Korkutma, baskı	G5, G7, G8, G9
Sandık görevlilerine ve müşahitlere darp, sandıktan uzaklaştırma	G4, G6, G7, G8, G13
Terör örgütü ya da aşiret baskısı	G3, G4, G9
Manipülasyonlar	G4, G9, G12
Ambargolar	G4, G8
Yurtdışı oyların denetimi	G7

¹² Ayrıntılı bilgi için bkz. EK.2. Seçim güvenliğine ilişkin TBMM yazılı soru önergeleri.

¹³ Seçim güvenliği sadece sandık güvenliğinden ibaret değildir. Terör örgütü ya da aşiret baskısı nedeniyle oy verme veya aday olma noktasında siyasi tercihlerin özgürce belirtilememesi durumunda da seçmen iradesi sandığa doğru yansımış olmayacaktır (Beren, 2013).

¹⁴ Yukarıda belirtilen sorun alanlarından bazıları 6 Haziran 2022 Altılı Masa Seçim Güvenliği Komisyonu Raporu'nda da düzenlenerek seçimlerde yaşanabilecek usulsüzlükleri önlemeye yönelik çalışma başlıkları kamuoyuna açıklanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. (Altılı Masa, 2023). Bir Sivil toplum kuruluşu raporunda da aynı yönde bilgi bulunmaktadır (Oy ve Ötesi, 2023).

Bant daraltma15, elektrik kesintisi	G4, G8, G9
Valiler problemi	G13
Hakimlerle ilgili yasa değişikliği	G4, G8, G9, G10, G13

Belirtilen sorun alanlarından bir kısmı yasada öngörülmüş ve yaptırımlarına yer verilmiştir. Örneğin, 298 sayılı Kanununun 164'üncü maddesinde oy verme sonucuna etki edecek haller ve bunların cezaları belirtilmektedir. Buna göre, "...sandık seçmen listesine gelmeyenler adına sahte imza atmak, mühür koymak veya parmak basmak gibi hileli bir hareket ile sandığa oy atar veya attırır ise üç yıldan beş yıla kadar hapis ve bin günden beşbin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılır...seçim tutanaklarını tamamen veya kısmen sahte olarak tanzim veya tahrif eder veya ettirirse, beş yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır".

Partilerin geçmiş seçim tecrübelerinden aktardıkları sorunların yanı sıra gelecek seçimlere yönelik bazı endişeleri de bulunmaktadır. Saadet Partisi yetkilisi ile yapılan görüşmede "valiler problemine" dikkat çekilmiştir. "3 sayılı Üst Kademe Kamu Yöneticileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Atama Usullerine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararname" sine (m. 2/2) göre, valiler doğrudan Cumhurbaşkanı tarafından atanmakta ve Cumhurbaşkanının görev süresinin sona ermesiyle görevleri sona ermektedir. Dolayısıyla valilerin seçimlerde mevcut düzeni devam ettirmeye yönelik müdahale edebileceği endişesi belirtilmiştir.

Muhalefet partileri ile görüşmelerin tamamında gözlemlenen bir diğer endişe ise önümüzdeki seçimde uygulanacak olan hakimlerle ilgili yapılan yeni yasal düzenlemedir. Önceki düzenlemeye göre, ilçe seçim kurulu hakimleri en kıdemli hakimlerden oluşurken, 298 sayılı Kanunda yapılan değişiklikle bundan sonra yapılacak seçimlerde (14 Mayıs 2023) kura ile belirlenecektir. En kıdemli hâkimin seçim kurulunda yer alması demokratiklik göstergesi olarak görülürken, bu uygulamanın kaldırılması ve kura ile hâkim atanması muhalefet partileri tarafından endişe ile karşılanmaktadır.

Türkiye'de seçim sürecinde yaşandığı belirtilen sorun alanlarından bazılarının çözümüne yönelik hukuksal düzenlemeler yapılırken, bazı sorun alanlarına teknolojinin çözüm olduğu/olabileceği görülmektedir. Hukuksal anlamda, önceki seçimlerde yaşanan sorunların tekrarlanmaması için seçim genelgesine ilgili kararlar yansıtılmaktadır. Ayrıca YSK tarafından düzenlemeler yapılmaktadır. Aşağıdaki kısımda seçim güvenliği açısından önem taşıyan yetkili kurul ve işleyişten kısaca bahsedilmektedir.

3.2. Türkiye'de Seçim Güvenliğini Sağlamada Yetkili Yapı ve İşleyiş

Seçim sürecinde yaşanabilecek aksaklıklara ve yolsuzluklara karşı seçim güvenliğini sağlamak için anayasal bir organ yetkili kılınmıştır. 1950 yılında 5545 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanunu ile oluşturulan YSK'nın görev ve yetkileri, başta Anayasa olmak üzere çeşitli seçim kanunlarında düzenlenmiştir. Seçimlerin başlangıcından bitimine kadar seçimin yönetim ve denetiminden sorumlu olan kurul, seçimlerde yaşanan yolsuzlukları, şikayetleri ve itirazları incelemekte ve kesin karara bağlamaktadır (AY. m.79/2). YSK, merkez teşkilatı 16 ve taşra teşkilatından (il ve ilçe seçim kurulları) oluşmaktadır.

298 sayılı Kanuna göre seçimlerin örgütlenmesi şu biçimdedir: Ankara'da Yüksek Seçim Kurulu, her seçim çevresinde bir il seçim kurulu, her ilçede bir ilçe seçim kurulu ve seçim bölgelerine konulacak her sandık için bir sandık kurulu bulunmaktadır (298 sayılı Kanun, m.10). Sandık kurulu, bir başkan ile altı asıl ve altı yedek üyeden oluşmaktadır (298 sayılı Kanun, m.21). Seçim çevresinde ilçe teşkilatı bulunan ve son milletvekili genel seçiminde o ilçede en çok oy almış olan beş partinin her sandık için bir asıl bir yedek üye bildirme hakkı bulunmaktadır. Sandık kurulu beş üyeden az olamamaktadır (298 sayılı Kanun, m.23). Böylelikle bir sandık kurulu başkanı, bir yardımcı ve beş siyasi parti temsilcisi ile sandık kurulu toplam yedi kişiden oluşmaktadır.

15 TBMM 20'nci Birleşimi 15 Kasım 2022 tarihinde HDP Grubu Milletvekilleri Meral Daniş Beştaş ve Hakkı Saruhan Oluç tarafından, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumunun bant daraltma uygulamasının seçim güvenliği yönünden araştırılması amacıyla TBMM Başkanlığına verilmiş olan Meclis araştırması

önergelerinin diğer önergelerin önüne alınması önerilmiştir (Beştaş ve Oluç, 2022).

16 Merkez tekilatının birimleri şunlardır: Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü, Seçim Hizmetleri Genel Müdürlüğü, İnsan Kaynakları Dairesi Başkanlığı, Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı.

Şekil 1: Türkiye’de Seçimlerin Adil Yürütülmesi Sürecinden Sorumlu Yapı

Sandık kurulu seçimlerin düzenli işleyişinde ve kontrolünde önemlidir. Siyasi parti yetkilileri tarafından seçim güvenliği bakımından dile getirilen en önemli husus partilerin sandık görevlileridir. Görüşmelerin tamamında öne çıkan ve seçmen iradesinin sandığa doğru yansımada aracı görevde bulunan sandık görevlileri siyasi partiler tarafından son derece önemsenmektedir. Seçimlerde en çok oy alan ilk beş parti içine giren ve o ilçede resmi ilçe örgütü bulunan partilerin sandık görevlisi verebilme hakları bulunmaktadır. Partili sandık görevlileri ıslak imzalı tutanaklarının doğru şekilde tutulmasını ve de ıslak imzalı tutanağın ilçe örgütüne getirilmesini sağlayarak seçimde oluşabilecek usulsüzlükler ya da yanlışlıkların önüne geçebilmektedir. Yapılan mülakatlarda verilen cevaplar daha çok şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

“Seçim hilesi en fazla sandıkta olursa olur yoksa başka seçim hilesi olmaz. Orada yedi kişi hemfikir olması lazım öyle bir hile katabilirler yoksa Türkiye’de seçimlere hiçbir zaman dışardan müdahale olmaz” (G2).

“İtiraz edebilmen için sandık tutanağının olması lazım. Sandık görevlinin olmadığı için sandık tutanağı olmuyor itiraz edemiyorsunuz” (G8).

“Biz Türkiye’nin önemli coğrafyalarında da sandık görevlisi veremiyoruz. İç Anadolu ve İç Egede, Karadeniz’de sandık görevlisi veremiyoruz çünkü dördüncü parti değiliz. Burada muhalefetle ortaklaşmaya çalışıyoruz. 2018 seçimlerinde muhalefet kısmen HDP’nin de oyuna sahip çıkan bir yerdedi. Daha doğrusu sandık görevlileri HDP’nin tutanağını tutuyordu. Bu dönem becerebilirsek muhalefetin toplamı birbirlerine sandık sonuçlarını ıslak imzaları vereceği bir sistem kurmamız gerektiğini düşünüyorum. Bunun için çalışıyoruz. Henüz somutlaşan bir şey yok” (G7).

Aşağıdaki tabloda (Tablo. 4) üç seçim döneminde siyasi partilerin sandık görevlisi dağılımları gösterilmiştir. Siyasi partiler sandık görevlisi verebildiği ölçüde sandıkların denetimi ve itiraz hakkına sahip olabilmekte, kendi ifadeleriyle “sandığa sahip çıkabilmektedir.” Ayrıca tabloda seçim sürecinin doğru işleminde insan gücü ve koordinasyon sağlanmasındaki organizasyonun büyüklüğü de görülmektedir. Partiler sandıklara atanacak görevlilerin belirlenmesinden başlayarak sandık sonuçlarının açıklanmasına kadar tüm aşamalarda sandık görevlileri ile sürekli koordinasyon halinde olmak durumundadır.

Tablo 4: Üç Farklı Seçim Dönemi Siyasi Parti Sandık Kurulları

24. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri (12 Haziran 2011)		26. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri (01 Kasım 2015)		2018 Cumhurbaşkanı ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri	
199.207 Sandık Kurulu		174.648 Sandık Kurulu		181.787 Sandık Kurulu	
Siyasi Partiler	Görev Yapan Sandık Kurulu	Siyasi Partiler	Görev Yapan Sandık Kurulu	Siyasi Partiler	Görev Yapan Sandık Kurulu
AK PARTİ	179.810	AK PARTİ	165.627	AK PARTİ	177.166
BBP	2.734	BBP	848	CHP	167.944
CHP	171.948	BTP	778	HDP	72.507
DP	57.400	CHP	150.351	HÜDA PAR	1.278
DSP	4.134	DP	5.865	İYİ PARTİ	21.823
DYP	416	DSP	885	MHP	137.387
EMEP	528	DYP	58	SAADET	83.660
HAS PARTİ	2.903	HAK-PAR	387	VATAN	4.775
HEPAR	22	HDP	78.486		
LDP	324	MHP	128.202		

MHP	150.231	MİLLET	25		
TKP	907	SAADET	57.173		
SAADET	82.136	VATAN PARTİSİ	3.076		
TURK PARTİ	25				
TOPLAM	653.518	TOPLAM	591.761	TOPLAM	666.540

(Kaynak: Tablo 4 YSK 2023 İstatistik kitabına göre yazarlar tarafından düzenlenmiştir. 2023_İSTATİSTİK_KİTABI.pdf (ysk.gov.tr).)

3.3. Türkiye’de Seçim Güvenliğini Sağlamada Teknoloji Kullanımı

Seçim sürecinde yaşanabilecek aksaklıkları azaltma ve dolayısıyla seçim güvenliğini sağlamada teknoloji bir araç olmaktadır. Yapılan görüşmelere göre partiler bütçeleriyle ilişkili olarak birtakım teknolojik uygulamalar (bulut tabanlı, yapay zekalı ya da daha basit olarak drive) kullanmaktadır. Bu uygulamalardan seçim öncesinden seçim sonuna kadar birçok alanda yararlanılmaktadır. Özellikle seçim öncesinde seçmen kütüklerinin doğrulanması, sandık görevlilerinin belirlenmesi, koordinasyonu ve eğitimi noktasında bu uygulamalar önem kazanmaktadır. Seçim sürecinde yine sandık görevlilerinin koordinasyonu, ıslak imzalı tutanakların (fotoğraf ya da telefonda/uygulamadan veri girişi vb. yollarla) ilçelere gönderilmesi ve böylelikle sandıktan çıkan oyların karşılaştırılmasında yararlanılmaktadır.

Basında ve Meclis tutanaklarında yer bulan seçmen sayılarına ilişkin sorunların (belli hanelerde normalden fazla seçmenin kayıtlı olması, yabancı uyruklulara vatandaşlık verilmesi vb.) kullanılan uygulamalar üzerinden takip edildiği görüşmecilerce belirtilmektedir. 2019 seçimi sonrasında edinilen tecrübelerden hareketle seçmen listelerinin sıklıkla kontrol edildiği dile getirilmiştir.

“Şu ana kadar bizim verimiz dışında bizi yalanlayacak bir veri gelmedi. Özellikle beş ülkeye bakıyoruz. Suriye, Libya, İran, Irak, Afganistan. Biz elimizden geldiği kadar yabancıları kontrol ediyoruz. Bu gelmiş kaç seçimdir oy kullanmış, nerelerdeymiş biz bunların hepsini görüyoruz” (G4).

“Şu anda seçmen sayısı 59 milyon. 59 milyon datayı tek tek incelememiz gerekiyor. Şu anda açıklanan rakamlar doğru devletin açıkladığı rakamlar dışında insanlar falan yok” (G5). Görüşme 19 Ocak 2023’te gerçekleştirilmiştir. 6 Şubat 2023 tarihli 11 ili etkileyen depremin ardından Meclis görüşmelerinde depremin etkileri, bölge nüfusu ve deprem bölgesindeki seçim güvenliği tartışmaları yoğunluk kazanmıştır:

“Sayın milletvekilleri, resmî rakamla 49 binlere dayanan ölüm durumları inşallah MERNİS’e işlenmiştir. Ey iktidar mensupları ve Hükûmet mensupları, resmî kayıtlara geçmeyen on binlerce ölüm, kayıp ne kadardır, gelip burada anlatın. Soruyorum: Kaç yüz bin kişi veya kaç milyon kişi afet bölgesi dışına çıkmıştır? Afet bölgesinde kalan vatandaşlarımızın seçim güvenliğini sağlayacak ortamlar düzgün müdür? Kaç güvenlik gücü ve devlet memuru afet bölgesinde olacaktır? Bunların o bölge için oy kullanmaları gündemde midir?” (Sunat, 2023).

Seçim güvenliğinin sağlanmasında çok önemli bir role sahip olan sandık görevlilerinin sandıklara atanması, eğitimi ve seçim süresince koordinasyonu oldukça önemlidir. Bu süreçte yine teknolojiden yararlanılmaktadır. Partiler kullandıkları uygulamalar üzerinden hangi sandıkta kimin görevli olduğu, hangi sandıklara atama yapıp yapılmadığı vb. pek çok bilgiye hızlı ve kolay şekilde ulaşmakta ve önlem alabilmektedir.

Sandık görevlilerinin seçim günü önemli bir görevi de ıslak imzalı tutanağa işlenen toplam oyları uygulama üzerinden ilçe merkezlerine iletmeleri ya da ıslak imzalı tutanağın fotoğrafını çekerek ilçe merkezine göndermeleridir. Böylece partiler her bir sandıktan çıkan toplam oyu ile YSK’nın açıkladığı oyu takip edebilmektedir.

“YSK’dan daha hızlı girebiliyoruz mobil uygulama ile. Bir de YSK’nın sistemlerinden veri akıyor. Örneğin 1001 nolu sandıktan mobilden şu veriler gelmiş ilçeden şunlar gelmiş, YSK’dan şunlar gelmiş. Dolayısıyla üç tane sonucu orda görüyoruz. Eğer bunların arasında bir uyumsuzluk varsa orada sistem alarm veriyor kırmızı yapıyor. Çünkü 1000 tane sandık varsa ilçede tekrar git göz kontrol yap demenin anlamı yok. Diyoruz ki 20 tane sandığında senin alarm vermiş. Biz de hata varsa hemen düzeltiyoruz. Kırmızı hemen gidiyor. YSK da varsa itiraz oluşturuyorsun” (G4).

“Teknolojinin seçim güvenliği adına kullanılacak her unsuru var. Önemli olan sonuçları karşılaştırıp süresinde itiraz için gerekli veriyi ortaya koyabilmek. Cumhurbaşkanlığı seçimine itiraz pazar günkü seçim

için saat 4-5 gibi bitiyor milletvekili seçimine itiraz salı günü 3'de bitiyor. Bu kadar kısa sürede 200 bin sandık her birinden iki sonuç geliyor biri milletvekili bir cumhurbaşkanı. 400 bin sonucu YSK ile karşılaştırıp süresinde itiraz etmeniz söz konusu olabilir mi teknoloji kullanmadan" (G5).

"SEÇSİS diye elektronik ortamda uygulama var. YSK'da alınan tüm kararları işliyor. Seçime katılan tüm partiler genel merkezlerinde anlık görüntülüyor. Bu dünyanın hemen hemen hiçbir yerinde yok. Bu çok önemli bilişim teknolojisi kullanma anlamında" (G2).

"Sonuç alım sistemi (SAS) var. Sandık kurulunda benim görevlim onda bir program var. Hemen oradaki tutanağın sonucunu uygulamaya giriyor. Anında bizim genel merkeze geliyor. Her sandıkta görevlimiz olduğu için en hızlı sonuç alan biziz. YSK'dan daha hızlı veri alıyoruz" (G3).

Belirtilen uygulamalar sayesinde verilere hızlı ulaşım ve karşılaştırma imkânı seçimlerde pratiklik sağlamaktadır. Bunun yanında somut veriler, yanıltıcı sonuçlar ve manipülasyonlara karşı da etkili olmaktadır. Görüşmelerde seçim sonuçlarında belli bir partinin önde gösterilmesinin sandık görevlilerinin moralinin bozulmasına ve sandıkları terk etmesine yol açtığı için oylara sahip çıkma konusundaki zorluklara değinilmektedir. Bu nedenle sandık görevlilerinin uygulama üzerinden aktardığı veriler ile YSK verilerinin karşılıklı izlenmesi insanlara güven vermekte ve görevlilerin sandıkları terk etmesine engel olmaktadır. Ancak yüksek maliyetleri ve nitelikli insan gücü gereksinimi nedeniyle bu uygulamaların geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasında bazı zorluklar yaşandığı da görüşmelerde ifade edilmektedir.

Türkiye'de e-oylama yoktur. Türkiye'de uygulanabilirliğini anlamak için dünyada e-oylama çalışmalarına ve uygulamalarına değinmek gerekmektedir.

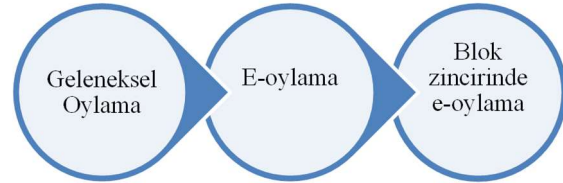
4 | DÜNYA'DA ELEKTRONİK OYLAMA / E-OYLAMA

E-oylama geleneksel oylamanın sorunlarını çözmek ve seçmen iradesinin zarar görmesini önlemek üzere teknolojiden faydalanılması düşüncesinden doğmaktadır. Geleneksel oylamanın aksine e-oylamada belirli bir yer ve çok sayıda insan gücü gerekli değildir. Ayrıca evrak miktarının fazlalığı ve kontrolü ile maliyet problemi gibi sorunlar bulunmamaktadır. Örneğin Vassil (2015, s. 5) Estonya'da kağıt üzerinde oylamanın internet üzerinden oylamaya göre 16 kat daha fazla zaman aldığını belirtmektedir. Manuel oy kullanmanın zorlukları nedeniyle düşük katılım, oyların yanlış sayımı ya da sabote edilmesi nedeniyle seçim

güvenliği gibi sorun alanlarının önüne geçmek hedeflenmektedir (Online Voting, 2001).

Dünya'da 2000'li yıllarla beraber e-oylama örnekleri görülmektedir. Son zamanlarda ise blok zincirinde e-oylamaya ilişkin araştırmalar devam ederken uygulamalar da ortaya çıkmaktadır. Şekil 2'de oylama şekilleri gösterilmektedir.

Şekil 2: Geleneksel-Elektronik ve Blok Zincirinde Oylama

E-oylama, seçim yönetim süreci ile seçmenler ve görevliler açısından çeşitli faydalar sunmaktadır. Sandıkların kurulması, oyların sayılması ve sayılan oyların aktarılması sürecinde bilinçli ya da bilinçsiz insan kaynaklı yanlışlıkların önlenmesi, sonuçların otomatik hesaplanması ve hızlı şekilde açıklanması, maliyetlerde azalma, daha kolay oy kullanımı, geçersiz oy ihtimalinin azaltılması, uzaktan oy kullanma ve erişilebilirlik (özellikle yaşlı ve engelli bireyler için), kağıt miktarının azaltılması ile çevreye katkı ve kaynakların korunması, giderek dijitalleşen toplumda genç seçmene hitap edilmesi, seçmenin kimlik doğrulamasının güçlendirilmesi, esneklik gibi avantajlara sahiptir (Gritzalis, 2002; Internet Policy Institute (IPI), 2001).

E-oylama sisteminde de genel olarak geleneksel oylamada gerekli temel ilkelerin varlığı aranmaktadır. Krimmer (2012, s. 15) e-oylama sürecinin teknolojik, hukuki, politik ve sosyal boyutları ile e-oylamanın bileşenleri olarak gizli oy, eşit temsil, düzenli seçim, seçme-seçilme hakkı, meşruiyet ve özgür irade ilkelerini ortaya koymaktadır: i) Teknolojik boyut, mevcut altyapıdan nasıl yararlanılacağına işaret etmektedir. Sandık ekipmanları, seçmen kayıtları, seçim yönetimine yönelik altyapının yanı sıra seçmenlerin internet erişim ve kullanım yetenekleri ile ilgilidir. ii) Hukuki boyutta, e-oylamanın hukuksal altyapısına (seçim kanunlarının düzenlenmesi, kişisel verilerin nasıl işlendiği konusunda açıklık ve hesap verilebilirliğe, yol gösterici bilgi kaynaklarına vb.) işaret edilmektedir. iii) Politik boyut, bireylerin (başka türlü katılım sağlayamayacakların) katılımını sağlama, güvenilir bir seçim yönetimi ve sonucu sağlamanın yanı sıra meşruiyet kriterlerini ve demokrasiyi sağlayıp sağlayamayacağı, daha kaliteli/nitelikli

oylama mı yoksa daha hızlı ve aceleci kararları mı teşvik ettiği konularını içermektedir. iv) Sosyal boyut ise seçmen güveni ile ilgilidir. Seçmenin e-oylamanın teknik boyutunu anlaması ve güvenmesi için seçmen eğitimi gerekmektedir. Seçmenin sistemi (arayüz veya yanıtıcı oy pusulaları nedeniyle) sorunsuz kullanabilmesi sağlanamadığında, teknik olarak mükemmel bir sistem başarısız olabilecektir.

Şekil 3: E-Oylama Sistemini Etkileyen Bileşenler
(Krimmer, 2012: 15)

Goldsmith'e göre (2017, s. 27-29) e-oylamada gizlilik, şeffaflık, güven, kesinlik, sertifikalı yazılım ve donanım sistemi, geçerli seçmenin belirlenmesi, oy pusulalarının kullanımında esneklik, doğrulanabilirlik gibi temel gereksinimlerin bulunması gerekmektedir. Bunlar toplumsal meşruiyetin sağlanması ve seçimlere katılımın artırılması adına önemli koşullardır.

Saltman'a göre (2008) elektronik seçim sistemlerinde olması gereken genel gereksinimler ise şunlardır: sistem bütünlüğü (bilgisayar sistemleri, yazılım ve donanımlarının değiştirmeye karşı korunaklı olması), veri bütünlüğü ve güvenilirliği, seçmen/veri gizliliği, yetkili doğrulaması (yetkililerin kimlik doğrulamasının ve işlemlerin katı-kontrollü olması), sistem denetimi, sistemin şeffaflığı, sistem güvenliği ve kullanılabilirliği, arayüz kullanılabilirliği.

4.1. Dünyada E-Oylama Örnekleri

E-oylama sistemi 2000'lerle beraber uygulanmaya başlanmıştır. ABD (2000), Fransa (2001), İngiltere (2002), Kanada (2003), İspanya (2003), İrlanda (2004), Estonya (2005), Portekiz (2005), Hollanda (2004, 2006, 2007), Avustralya (2007, 2010, 2011), Paraguay (2008), Finlandiya (2008), Avusturya (2009), Almanya (2009), Filipinler (2010), Norveç (2011) ve Rusya (2018) örnek verilebilir (Dinçer,

2020; Taş & Tanrıöver, 2020). Türkiye'de ise e-oylama yoktur.

E-oylamanın yukarıda belirtilen avantajlarının yanında bazı dezavantajları da bulunmaktadır. Bunlar daha çok teknik boyutta sorunlar olmaktadır: seçmenlerin tanımlanması ve bireysel kodlarda hata, e-oylama sunucularının güvenlik altyapısındaki sorunlar nedeniyle oyların kaybolması ya da değiştirilmesi, seçmenlerin çoklu (mükerrer) oy kullanma ihtimali, seçmenlerin politik tercihlerinin açığa çıkması, saldırılar nedeniyle güvenlik duvarlarının zarar görmesi ve oyların değiştirilmesi, doğal afet kaynaklı e-oylama serverlerinde kesintiler, yeniden sayma olanağının bulunmaması, güvenilirlik, yazılımın dışa bağımlı olması nedeniyle oluşabilecek güvenlik açıklarıdır (Mercuri & Neumann, 2013).

2000 yılı ABD başkanlık seçimlerinde delikli kartlarla yapılan oylamada, makinenin açtığı deliğin uygun boyutta olmaması oyların geçersiz sayılmasına yol açmıştır (Schneier, 2004). 2006 yılında yapılan seçimlerde ise Florida ve Miami'de, Cumhuriyetçi adaya verilen oyların Demokrat adaya kaydedildiği ve bunun dokunmatik ekrandan kaynaklandığı belirlenmiştir (Telciler, 2017).

Tüm bu sorun alanlarına blok zinciri teknolojisinin çözüm olabileceği belirtilmektedir (Banawane vd., 2022; Cooley vd., 2018; Dhiman vd., 2022; Hjálmarsson vd, 2018; Jafar vd., 2021; Kshetri & Voas, 2018; Luo vd, 2018; Moura & Gomes, 2017; Taş & Tanrıöver, 2020; Zambrano vd., 2018). Blok zinciri teknolojisinin e-oylama süreçlerinde ilk uygulaması 2018 yılında olmuştur. Teknolojinin hızla ilerlediği süreçte yeni gelişmelere adapte olunabilmesi ve potansiyel avantaj ve dezavantajlarının değerlendirilmesi gerekmektedir.

4.2. Blok Zincirinde Oylama

E-oylamanın meşru, doğru, güvenli ve kullanışlı olması beklenirken benimsenmesi noktasında problemlerle karşılaşabilmektedir. E-oylamanın benimsenmesinde esas sorun oylamanın meşruiyeti ve oy ile seçmen arasında bağlantı kurulabileceği ve dolayısıyla seçmen iradesinin gizliliğinin sağlanamayacağı endişesi öne çıkmaktadır. Eleştirilen noktalarda yeni teknolojik gelişmelerle çözüm önerileri ortaya çıkmaktadır. Blok zinciri teknolojisinin dağıtık, değiştirilemez, güvenlik korumalı oluşuyla belirtilen sorunların üstesinden gelebileceği belirtilmektedir (Jafar vd., 2021; Taş & Tanrıöver, 2020). Çok sayıda uzman blok zincirinin merkezi olmayan e-oylama sistemi için uygun olduğuna inanmaktadır. En çok üzerinde durulan konular ise gizlilik koruması ve işlem hızı olmaktadır.

Blok zinciri ile e-oylamada birçok boşluk belirtilmekte ve sorunları tam olarak çözemediği gibi ölçeklenebilirlik sorunları, şeffaflık eksikliği, sistemin güven açığı, zorlamaya karşı direnç potansiyel dezavantajlar olarak gösterilmektedir (Jafar vd., 2021; Taş & Tanrıöver, 2020).

Blok zincir tabanlı oylama süreci Avustralya, New York, Teksas, Danimarka, Estonya, Ukrayna ve Güney

Kore'de test edilirken (Killmeyer vd., 2017) Rusya'da 2017 yılında "Moskova Şehrinin Aktif Vatandaş Programı" oylamada kullanılmaya başlanmıştır ve sonuçlar kamuya açık olarak denetlenebilmektedir. Güney Kore'nin Gyeonggi-do eyaleti topluluk projeleri, Estonya teknoloji şirketi LVH Group'un yıllık genel toplantısı, Sierra Leone'nin Mart 2018 genel seçimleri (Kshetri & Voas, 2018) uygulama örnekleri olarak verilebilir.

Tablo 5: Geleneksel Oylama vs Elektronik Oylama vs Blok Zincirinde Oylama

Geleneksel Oylama		Elektronik Oylama		Blok Zincirinde Oylama	
Kağıda tabanlı sistem		Elektronik sistem		Elektronik sistem	
Fiziksel veya yerel olarak konuşlandırılmış		Tamamen merkezileştirilmiş sistem		Dağıtık sistem	
Seçmen ve sandık görevlilerinin sandık başında bulunması		E-oylama makineleri ya da internet bağlantısının bulunması		İnternet bağlantısı bulunması	
Avantajları	Dezavantajları	Avantajları	Dezavantajları	Avantajları	Dezavantajları
-Bilindik yöntem -Güvenilir	-Oy pusulası basma ve sandık açma maliyeti -Uzun süreç -Aksaklık ve yolsuzluklar -Mükerrer oy -Şeffaflık eksik -Siyasi etki yüksek	-Maliyet düşürme -Seçmen katılımını artırma -İnternet bağlantısının olduğu her yerden ulaşım -Esnek Kolay Ucuz Hızlı sonuçlar -Daha şeffaf Siyasi etki az	Benimseyeme -Katılımın güvenliği -Anonimlik -Veri güvenliği açığı -Alt yapı eksikliği -Kimlik hırsızlığı -Casus yazılımlar -Sahte web sayfaları Merkezi veri tabanı Mükerrer oy	-Anonimlik -Şeffaflık -Gizlilik -Değiştirilemezlik -Dağıtık veri tabanı -Siber güvenlik -Mükerrer oyu önleme -En şeffaf sonuçlar -Siyasi etki yok	Ölçeklenebilirlik -İşlem hızı -Alt yapı eksikliği Bilinmezlik

(Kaynak: Hassan vd., 2022; Jafar vd., 2021'in eserlerinden yararlanılarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur.)

5. Türkiye'de E-Oylama ya da Blok Zinciri Tabanlı Oylamanın Uygulanabilirliğine İlişkin Durum Tespiti

E-oylamanın Türkiye'de seçim sürecinde yaşanan aksaklıkları çözebilecek bir model olabileceğine yönelik araştırmalar bulunmaktadır (Dinçer, 2020). Türkiye'de e-oylamaya ilişkin çalışma bulunmamakla beraber yurt dışındaki e-oylama örnekleri YSK uzmanları ve siyasi partilerin seçim uzmanlarıncı takip edilmektedir. Yüksek Seçim Kurulu üyeleri seçimlere davet edildiğinde seçimleri gözlemlemek üzere ilgili ülkelere gitmektedir (G1; G2). Yine partilerin ilgili kişileri e-seçimlere gözlemci olarak katıldıklarını ifade etmişlerdir.

Görüşmelerde e-oylamanın zaman ve maliyet tasarrufunu sağlamasının (G1-G13) yanında sandık birleştirme yoluyla sandığa erişimin zorlaştırılması veya sandık başına gidenlerin korkutulması gibi olayların yaşanmayacağı (G8) dile getirilmiştir. Ancak dünyanın gelişmiş ülkelerinde düzenlenen seçimlerde yaşanan sorunlar Türkiye'de e-oylamaya şüpheyle bakmaya neden olmaktadır (G1-G13). Blok zincir tabanlı oylamaya ilişkin ise sadece kişisel ilgiden dolayı haberdar olan görüşmeciler (G4-G5-G9) dışında siyasal partiler bazında bu konuda ilgi ve bilgi düzeyi düşüktür.

YSK yetkilisi ile yapılan görüşmede, YSK'nın siyasi partilere elektronik seçim hakkında sunum yaptığı ancak partilerin elektronik seçimlere sıcak bakmadığı

belirtmiştir (G1). Siyasal partilerce elektronik seçimlerin zaman ve maliyet vb. açısından avantajları dile getirilmekle beraber ülke konjonktürünün, yasal düzenlemelerin ve teknolojik altyapının hazır olmadığı belirtilmektedir. Genel olarak görüşmelerde dile getirilen problem alanları şu şekildedir: yazılımsal problemler, siyasal partilerin denetimine açık olup olmayacağı, yasal düzenlemelerin olmadığı, seçmen tepkisi, teknoloji ve internet erişiminin her yerde eşit olmadığı, vatandaşların bir kısmının teknolojiyi kullanamayabileceği, geçersiz oy sayısının mevcut oylamada bile yüksek olması, teknolojik uygulamaların yüksek maliyeti ve yetişmiş insan gücüne gereksinimdir.

E-seçimlerin önündeki en önemli engel ise hem iktidar hem muhalefet partilerince dile getirilen “güven sağlayamama” sorunudur. Güven sağlayamama hem partiler bazında hem vatandaşlar bazında söz konusudur. Hatta bazı seçim uzmanlarınca “Türkiye’de seçim sisteminin en iyi yanı çok az bir kısmının dijital olması...Neden? Çünkü fiziki kanıt var” (Selçuki, 2023) şeklinde belirtilmektedir.

“Orada hakikaten %100 bu seçimden daha güvenli sonuç açıklasanız yine inanmaz kimse” (G4).

“Mesela şu an bir irade oluşsa geçiyoruz dese YSK bunu hemen uygular. Bunu uygulayacak altyapı var ama yazılımı yaptı kendini sandıktan çıkaracak derler. Öyle bir sisteme geçmek için tüm partilerin ittifakıyla olması gereken bir süreç” (G2).

Türkiye’de e-seçim uygulanmamakla beraber, AKP’nin uyguladığı bir e-seçim örneği bulunmaktadır. AKP’de “e-temayül” sistemi ile 2019 mahalli seçimlerinde belediye başkanı adaylığı noktasında kimi aday görmek istediğine dair e-oylama yapılmıştır. Bu seçimde yaklaşık bir milyona yakın teşkilat görevlisinin oy kullandığı bilgisi verilmiştir (G2). Önceki dönemlerde yapılan temayül bir hafta alan bir süreçken, elektronik ortamda yapılan oylamada seçim biter bitmez sonuçların elde edildiği ve kâğıt, pusula israfının yapılmadığı belirtilmiştir. E-seçimlerle tereddüt oluşturan anonimlik sorununun da çözüldüğü ifade edilmektedir:

“Orada olan herkese oy atılabilir kart verildi. O kart okunduğu zaman önünde ekran açılıyor. O ekranda oy verilecek kişilere oy veriyorsun ama senin kim olduğun belli değil orada. Verilen kart sana tanımlı

değil çünkü. O ekranın o anlık kilidini açmaya yarıyor. Sandık kurulundan imza karşılığı aldığın kartı sana veriyorlar. O kartı okutuyorsun karşında adaylar çıkıyor. Seçiyorsun sonra ekran kapanıyor oy kullandıktan sonra. Sonraki bir öncekini göremiyor. 5’te bittiyse aynı anda sonuçta kimlerin çıktığı belli oluyor” (G2).

Yine bu görüşmede bu sistemin Türkiye’nin gündemine gelmesinin henüz erken olduğu, birkaç seçimin geçmesi gerektiği ifade edilmiştir. Türkiye’nin buna teknolojik altyapısı ile hazır olduğu belirtilirken muhalefet partilerinde de dile getirildiği gibi asıl sorunun güven unsuru olduğu belirtilmiştir. Karşılıklı güven ortamının ve tüm partilerin uzlaşısının sağlanmadan böyle bir sistemin uygulanamayacağı dile getirilmiştir. E-seçimlere geçilmesine yönelik henüz vakit olduğu belirtilirken, seçmen kâğıdı yerine parmak izi ile oy pusulasının verilmesi ya da oy pusulasına karekod işlenmesi, görme engellilerin kendi başına oy kullanabilmesini sağlayacak oy pusulasının geliştirilmesi vb. teknolojik uygulamalar üzerinde çalışılmaktadır.

“Şu anki sistemde çok geri kalmış değil. Seçim sonuçlarını alma noktasında da Türkiye en hızlı ülkelerden bir tanesi. 70-80 yıldır uygulama yapıyorsun bundan bir anda çıkmak o kadar kolay değil. Mesela bunu ilk cezaevlerindeki seçmenlerde uygulayabiliriz. Yurtdışındaki seçmenlerde belki uygulayabiliriz. Yurtdışında çok maliyetli. Buradaki seçmen maliyeti beş lira ise bir kişinin oy kullanma maliyeti, yurtdışındaki 25 liraya çıkıyor. Bunlar konuşulacak gündeme gelecek de ne zaman olur şu anda kestirmek kolay değil. Düşünce bazında hep vardır” (G2).

Başka bir görüşmede ise belirli ölçüde teknolojiden yararlanılmakla beraber daha ilkel bir yöntem olan parmak boyasının geri getirilmesi yönünde görüş bulunmaktadır.¹⁷

“Parmak boyası’ en basit ama en görünür. Halen parmak boyasının bir çözüm olduğunu düşünüyoruz. Güvenlik görevlisinin parmağına boya vurduğun vakit başka bir okulda oy atması da olmayacak” (G7).

Özellikle 6 Şubat’ta gerçekleşen depremin yarattığı kayıplar ve pek çok vatandaşın yer değiştirmesi nedeniyle parmak boyası daha da önem kazanmış ve meclis tartışmalarında da yerini almıştır. Parmak

17 İyi Parti tarafından talep edilen “seçimlerde parmak boyası uygulanması (09.03.2023), YSK tarafından kabul edilmemiştir (10.03.2023).

boyası muhalif siyasi partilerce talep edildiği gibi vatandaşlar tarafından da desteklenmektedir.

“Seçmenlerin yüzde 75’i seçimlerde parmak boyası uygulamasını istiyor. İlginç olan bir şey var: AKP’ye oy vermiş seçmenlerin de yüzde 66’sı istiyor arkadaşlar” (Bülbül, 2022).

6. SONUÇ

Seçimler demokrasinin bir koşulu olmakla beraber demokratik bir yönetimin olması seçimlerin “nasıl” uygulandığına bağlıdır. Ayrıca seçimler yalnızca oylamadan ibaret de değildir. Uygulanan seçim sistemi, seçim çevresi ve oylama süreci seçimlerin temel bileşenleridir. Seçim sistemi, seçim çevresi ya da oylama sürecinde yapılan değişiklikler seçimlerin sonuçları üzerinde etkilidir. Bu çalışmanın odağında oylama sistemi yer almaktadır. Türkiye’de son seçimlerin ardından basına yansıyan seçim aksaklıkları ve yolsuzluk iddiaları, iptal edilen ve tekrarlanan seçimler seçim güvenliği tartışmalarını beraberinde getirmiştir. Seçim sürecine girilmesiyle beraber bu tartışmalar hız kazanmıştır. Seçim mevzuatında eksiklik bulunmamaktadır. Aksaklıklara ilişkin önlemler de seçim genelgeleri ile düzenlenmektedir. Ancak seçimlerin uygulama aşamasında bazı sorun alanları ile karşılaşılmaktadır.

Türkiye’de seçim sürecinde teknolojiden, seçmen kütüklerinin doğrulanmasından sandık görevlilerin belirlenmesi, görevlendirilmesi, koordinasyonu, eğitimi, hızlı sonuç alınmasına kadar birçok noktada yararlanılmaktadır. Görüşmelerde belirtildiği üzere geleneksel seçimler zaman ve maliyet açısından oldukça külfetlidir. Seçim çalışmaları seçim tarihinden en az altı ay önce başlamaktadır. Siyasal partiler seçim propagandalarının yanı sıra seçmen listelerinin kontrolü, sandık görevlilerinin belirlenmesi gibi yüksek organizasyon gerektiren bir sürece girmektedir. Teknoloji seçimin tüm aşamalarında kullanılarak seçim sürecinin doğru işlemesi ve seçim organizasyonunun koordine edilmesini kolaylaştıran, hızlandıran bir araç olmaktadır.

Teknoloji ile seçim sürecinde yaşanan çeşitli aksaklıklar azaltılabilmektedir. Örneğin ilçede sehven ya da bilerek yanlış girilen sandık sonuçları YSK ya da ıslak imzalı tutanak verileri karşılaştırılarak hangi sandıkta yanlış sonucun girildiği anında tespit edilebilmektedir. Kısa zaman içerisinde yaklaşık 200 bin sandığı kontrol etmek mümkün değilken teknolojik uygulamalar ile sorunlu sandıkların tespiti hızlıca sağlanmaktadır. Böylece manipülasyonların da önüne geçilmektedir. Örneğin seçimlerde bir siyasi partinin önde olduğu yönündeki haberler sandık

görevlerinde duygusal kırılma ve sandığı terk etmeye neden olabilmektedir.

Teknoloji önemli bir unsur olmakla beraber tüm partilerce belirtilen en önemli unsur sandık görevlileri olmaktadır. Sandığın denetiminde ve ıslak imzalı tutanakların ilçe seçim kuruluna ve parti seçim bürolarına ulaştırılmasında yani partilerin itiraz hakkı olabilmesinde sandık görevlileri önemlidir. Sandık görevlisi olmayan partiler o sandıklarda diğer muhalefet partileri ile ortaklaşmaya (diğer muhalefet parti görevlilerinin sandık başında beklemesi ve onların tutanaklarından yararlanmaya) gitmektedir. Örneğin “altılı masa” partileri bu ortaklaşma ile boş sandık bırakmamayı hedeflemektedir. Partiler sandık görevlisi verebildiği ölçüde sandık güvenliğini sağlayabildiklerini belirtmektedir.

E-oylama ise henüz Türkiye için erken görünmektedir. Krimmer’in (2012) belirttiği dört boyut üzerinden açıklarsak; i) teknoloji açısından Türkiye dijitalleşme ve e-hizmet sunumunda önemli yol katetmiştir. E-devlet üzerinden pek çok hizmet sağlanmakta ve seçim sonuçları hızlı bir şekilde açıklanmaktadır. Ancak e-hizmetler henüz tüm ülkeyi kapsayıcı düzeyde değildir. İnternet erişiminin olmadığı/yeterli olmadığı yerleşim yerleri mevcuttur. ii) Hukuksal olarak herhangi bir yasa çalışması bulunmamaktadır. iii) Politik açıdan, partilerce dile getirildiği üzere hem vatandaşların hem siyasi partilerin e-oylamada uzlaşa sağlayacakları bir güven ortamı bulunmamaktadır. Siyasal konjonktürün uygun olmaması nedeniyle e-oylamaya yönelik en önemli çekince güven sağlayamama, seçmen desteğini yitirme ve seçmeni yabancılaştırma korkusudur. Bu sorun siyasi partilerin kendi aralarında da mevcuttur. Siyasal partiler özellikle kendi denetimlerine açılmayan bir sistemin güvenilir sonuçlar vermeyeceğini belirtmektedir. iv) Sosyal açıdan ise vatandaşların e-oylama sistemine güven problemi bulunmaktadır. Vatandaşların sistemi kullanmaya yönelik irade göstermelerinin yanında sisteme uyum ve uygulama kabiliyeti de gerekmektedir. Henüz internet erişimi olmayan, akıllı telefon kullanmayan ve de okuma yazma bilmeyen vatandaşların e-oylama sistemine adapte edilmesi mümkün görünmemektedir. Kaldı ki okuma oranının artması ve seçimlerden önce oy vermeye ilişkin bilgilendirmelerin yapılmasına rağmen hala geçersiz oy sayısı çok yüksektir.

Türkiye genelinde e-seçimlerin erken olduğu, e-seçimlerin uygulanabilmesi için birkaç seçim daha atlatılması gerektiği düşünülmektedir. Düşünce bazında yer bulmakla beraber, Türkiye geneli için e-seçimler üzerine araştırma ya da uygulama henüz söz

konusu değildir. Dünyadaki e-oylama örneklerinde yaşanan olumsuzluklar tereddütleri artırmaktadır. Blok zincir tabanlı oylama açısından ise sadece kişisel ilgiden dolayı haberdar olan görüşmeciler (3 kişi) dışında siyasal partiler bazında bu konuda ilgi ve bilgi düzeyi düşüktür. Özellikle güven unsurunun sağlanamaması nedeniyle seçim sisteminin geleneksel yöntemlerle devam ettirilmesi ve teknolojiden destekleyici bir unsur olarak yararlanılması daha sağlıklı görünmektedir.

KAYNAKÇA

Adekitan, A. I., Matthews, V. O., John, T. M., & Uzairue, S. (2018). Implementation of e-voting system for student union government elections. *Telkomnika (Telecommunication Computing Electronics and Control)*. 16(5), 2155 -2164.

ABD başkanlık seçimi oy pusulası çöpe gitti suçlaması. <https://tr.euronews.com/2020/11/07/abd-de-baskanl-k-secimi-georgia-eyaletinde-oy-pusulas-cope-gitti-suclamas>, (13.09.2022).

Adıgüzel, O. (12 Ekim 2022). TBMM Tutanakları. 27. Dönem 6. Yasama Yılı 6. Birleşim, CHP Milletvekili konuşması. tbmm.gov.tr, (06.04.2023).

Altılı masa seçim güvenliği komisyonu raporu, (6 Haziran 2022). <https://gelecekkpartisi.org.tr/uploads/dosyalar/altili-masa-secim-guvenligi-komisyonu-raporu-1654545948-tr.pdf>

Anwar ul Hassan, C., Hammad, M., Iqbal, J., Hussain, S., Ullah, S., & AlSalman, H. (2022). A liquid democracy enabled blockchain-based electronic voting system. *Scientific Programming*, 2022, 1-10. <https://doi.org/10.1155/2022/1383007>

Appel, A. W., Demillo, R. A. & Stark, F. B. (2020). Ballot-marking devices cannot ensure the will of the voters. *Election Law Journal: Rules, Politics, and Policy*. 19(3), 432 – 450

Aydoğan, T. (11 Ekim 2022). TBMM Tutanakları. 27. Dönem 6. Yasama Yılı 5. Birleşim, CHP Milletvekili konuşması. tbmm.gov.tr, (06.04.2023).

Banawane, A., Bhansali, Y., Dabadgaonkar, M., Javalekar, O., Patil, G. & Kumavat, K. (2022). A novel approach for e-voting system using blockchain. *Proceedings of 3rd International Conference on Intelligent Engineering and Management, ICIEM 2022*, 263 – 268

Beştaş, M. D. & Oluç, H. S. (15 Kasım 2022). TBMM Tutanakları, 27. Dönem 6. Yasama Yılı 20. Birleşim,

HDP, Meclis Araştırma Önerisi. tbmm.gov.tr, (06.04.2023).

Beren, F. (2013). Seçmen tercihine etki eden faktörler ve seçim güvenliği: Şanlıurfa ili örneği. *Akademik İncelemeler Dergisi*. 8(1), 191-214.

Brown, M., Forson, L., Hale, K. & Smith, R. (2020). Capacity to address natural and man-made vulnerabilities: the administrative structure of u.s. election system security. *Election Law Journal: Rules, Politics, and Policy*. 19(2), 180 - 199

Bülbül, S. (8 Kasım 2022). TBMM Tutanakları. 27. Dönem 6. Yasama Yılı 17. Birleşim, CHP Milletvekili konuşması. tbmm.gov.tr, (06.04.2023).

Canon, D. T., & Sherman, O. (2021). Debunking the “Big Lie”: Election administration in the 2020 presidential election. *Presidential Studies Quarterly*. 51(3), 546 – 581.

Cooley, R., Wolf, S. & Borowczak, M. (2018). Blockchain-based election infrastructures. *IEEE*.

Dahl, R. A. (2001). *Demokrasi üstüne*. Phoenix Yayınevi.

Davydova, M. L. (2022). Govtech and smart regulation in election law. *Universidad y Sociedad*. 14(1), 205 – 211.

Dhiman, G., Rashid, J., Kim, J., Juneja, S., Viriyasitavat, W. & Gulati, K. (2022). Privacy for healthcare data using the byzantine consensus method. *IETE Journal of Research*.

Diñçer, S. (2020). E- demokrasi aracı olarak e-oylamanın gelişimi ve Türkiye’de uygulanabilirliği üzerine bir alan araştırması. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erdan-Kılıç, S. (17 Kasım 2022). Seçim güvenliği için alınan tedbirlere ilişkin yazılı soru önergesi. tbmm.gov.tr, (06.04.2023).

Eroğul, C. (1991). *Devlet yönetimine katılma hakkı*. İmge Yayınevi.

Ferguson, L. (2004). Democracy needs good design, https://www.opendemocracy.net/en/article_2259js/p/ (06.03.2023).

Fischer, J. (2002) Electoral conflict and violence: A strategy for study and prevention (IFES White Paper 2002-01).

Gritzalis, D. A. (2002). Principles and requirements for a secure e-voting system. *Computers & Security*,

21(6), 539-556. doi:10.1016/s0167-4048(02)01014-3

Hjálmarsson, F. P., Hreiðarsson, G.K., Hamdaqa, M. & Hjálmtýsson, G. (2018). Blockchain-based e-voting system, IEEE 11th International Conference on Cloud Computing.

Hughes, S. & Maqsood, S. (2022). Usability of paper audit trails in electronic voting machines. 19th Annual International Conference on Privacy, Security and Trust.

Internet Policy Institute (IPI) (2001). Report of the national workshop on internet voting: Issues and research agenda. <http://fl1.findlaw.com/news.findlaw.com/hdocs/docs/election2000/nsfe-voterprt.pdf>, (13.09.2022).

Gözler, K (2014). Türk Anayasa Hukuku Dersleri. Ekin Kitabevi.

Kesgin, B. (2017). Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi. Açılım Kitap.

Killmeyer, J., White, M., & Chew, B., (2017), Will blockchain transform the public sector? 7, Deloitte University Press.

Kongar, E. (25 Nisan 2014). Bir Seçim Raporu. Cumhuriyet Gazetesi. cumhuriyet.com.tr, (07.04.2023).

Krimmer, Robert (2012). The evolution of e-voting: why voting technology is used and how it affects democracy, https://www.researchgate.net/publication/236216941_The_Evolution_of_Evoting_Why_Voting_Technology_is_Used_and_How_it_Affects_Democracy, (13.09.2022).

Kshetri, N. & Voas, J. (2018). Blockchain-enabled e-voting. IEEE SOFTWARE.

Kurtulan F. (17.04.2019). 31 Mart mahalli idareler seçimlerinde bazı suriye uyruklu kişilere oy pusulası gönderildiği iddialarına ilişkin yazılı soru önergesi. tbmm.gov.tr, (06.04.2023).

Jafar, U., Aziz, M. J. A. & Shukur, Z. (2021). Blockchain for electronic voting system-review and open-research challenges. Sensors.1-22. <https://doi.org/10.3390/s21175874>

Jakus, J. M. (2022). Can blockchain improve election security? A comparative analysis of emerging blockchain e-voting systems. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Boğaziçi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Jamroga, W., Kurpiewski, D. & Malvone, V. (2022). How to measure usable security: Natural strategies in voting protocols. Journal of Computer Security. 30(3), 381 - 409.

John Sebes, E. & Miller, G. A. (2008). Malfunction or misfit: Comparing requirements, inputs, and public confidence outcomes of e-voting in the U.S. and Europe. Electronic Voting 2008, EVOTE08 - 3rd International Conference pp. 137-150

Kello, L. (2022). Striking back: The end of peace in cyberspace - And how to restore it. Oxford University, United Kingdom.

Krivososova, I. (2022). The forgotten election administrator of internet voting: Lessons from Estonia. Policy Studies. 43(6), 1254 - 1276

Luo, Y., Chen, Y., Chen, Q. & Liang, Q. (2018). A new election algorithm for dpos consensus mechanism in blockchain. 7th International Conference on Digital Home (ICDH) IEEE Computer Society.

27. Dönem Meclis Tutanakları, Türkiye Büyük Millet Meclisi (tbmm.gov.tr).

Mercuri, R. & Neuman, P. (2003). Verification for electronic balloting systems, Secure Electronic Voting, Ed. Dimitris A. Gritzalis, USA: Springer, 30-44.

Moura, T. & Gomes, A. (2017). Blockchain voting and its effects on election transparency and voter confidence.

Olley, W. O., Akpor, E. D., Harcourt-Whyte, D., Omosotomhe, S. I., Anikwe, A. P., Frederick, E.K., Olori, E. F. & Umolu, P. E. (2022). Electoral violence and voter apathy: Peace journalism and good governance in perspective. Corporate Governance and Organizational Behavior Review. 6(3), 112 - 119.

Online Voting (2001). UK parliamentary office of science and technology, Number 155, www.parliament.uk/post/pn155.pdf, (13.09.2022).

Oy ve Ötesi (2023). 31 Mart 2019 tarihli mahallî idareler genel seçimleri ve 23 haziran 2019 tarihli istanbul büyükşehir belediye başkanlığı yenileme seçimi değerlendirme raporu. 31 Mart 2019 tarihli Mahallî İdareler Genel Seçimleri ve 23 Haziran 2019 tarihli İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Yenileme Seçimi Değerlendirme Raporu (oyveotesi.org), (02.05.2023).

Park, S., Specter, M., Narula, N. & Rivest, R.L. (2021). Going from bad to worse: from Internet voting to blockchain voting. Journal of Cybersecurity, 2021, 1-15 doi: 10.1093/cybsec/tyaa025 Research Paper

Sahoo, S. (2022). Political posters reveal a tension in whatsapp platform design: an analysis of digital images from india's 2019 elections. *Television and New Media*. 23(8), pp. 874-899

Saltman, R. (2008). Accuracy, integrity, and security in computerized vote-tallying, *Communications of the ACM*, 31(10), 130-159.

Schneier, B., (2004). What's wrong with electronic voting machines. *OpenDemocracy*. 11(9).

Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü, (2022). Seçim istatistikleri (2009-2019). 2023_İSTATİSTİK_KİTABI.pdf (ysk.gov.tr). (09.03.2023).

'Seçim hilesi' iddiası: Fox News 787 milyon dolar tazminat ödeyecek. *Gazete duvar* (2023). <https://www.gazeteduvar.com.tr/secim-hilesi-iddiasi-fox-news-787-milyon-dolar-tazminat-odeyecek-haber-1614190>

Selçuki, C. (2 Nisan 2023). Siyasette Strateji Savaşları Başladı! Kim Ne Yapacak? Can Selçuki'den Çarpıcı Analiz- YouTube. (12.04.2023).

Sharikov, P.A. (2022). Security of elections in european parliament. *Sovremennaya Evropa*. 2022(6), 156- 166.

Silvestre, R. (2022). Protection of democratic processes and electoral acts from Russian digital active measures: 2016 as a reference year. *Janus.net*. 13(1), 19-35.

Sözcü TV, (01.05.2023). Ebru Baki ile Para Politika yayınında Can Selçuki'nin açıkladığı rapor.

Stachofsky, J., Gebremedhin, A., Crossler, R.E. (2022). Cast to vote: A socio-technical network analysis of an election smartphone application. *Digital Government: Research and Practice*. 3(1), 3.

Stachofsky, J., Schaupp, L. C. & Crossler, R. E. (2023). Measuring the effect of political alignment, platforms, and fake news consumption on voter concern for election processes. *Government Information Quarterly*. DOI 10.1016/j.giq.2023.101810

Sunat, Ş. (15 Mart 2023). TBMM Tutanakları. 27. Dönem 6. Yasama Yılı 73. Birleşim. CHP Milletvekili konuşması. tbmm.gov.tr, (09.04.2023).

Tarihin En Hileli Seçimleri. <https://tarихdergi.com/ceasardan-trumpa-tarihin-en-hileli-secimleri/>, (13.09.2022).

Tanrıkulu, S. (28/02/2019). Yüksek Seçim Kurulunun kullandığı SEÇSİS yazılımının güvenliğine ilişkin Yazılı Soru Önergesi. tbmm.gov.tr, (09.04.2023).

Taş, R. & Tanrıöver, Ö. Ö. (2020). A systematic review of challenges and opportunities of blockchain for e-voting. *Symmetry*. 1-24.

Telciler, C. (2017). Elektronik seçim sistemleri, sorunlar, çözüm önerileri. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 5(2), 106-122.

Teziç, E. (2012). *Anayasa Hukuku*. Beta Basım.

Tiryaki, M. R. (11 Ekim 2022). TBMM Tutanakları. 27. Dönem 6. Yasama Yılı 5. Birleşim, HDP Milletvekili konuşması. tbmm.gov.tr, (06.04.2023).

White, G. L. (2022a). Election trust through cyber security education: Research Proposal. *Proceedings of the Information Systems Education Conference, ISECON. 2022*, 52 – 60.

White, G. L. (2022b). Using election voting to teach Hashing & Digital Signatures. *Proceedings of the Information Systems Education Conference, ISECON. 2022*, 61 – 69

Usta, E. (11 Ekim 2022). TBMM Tutanakları. 27. Dönem 6. Yasama Yılı 5. Birleşim, Meclis Araştırma Önerisi. tbmm.gov.tr, (06.04.2023).

Vassil, K. (2015). Selected behavioral evidence on estonian internet voting.

Zambrano, L. R., Young, A. & Verhulst, S. (2018). Seeking ways to prevent electoral fraud using blockchain in sierra. [TheGovLab.org](https://thegovlab.org)

EK 1. İlgili Çalışmalarda En Sık Kullanılan Anahtar Kelimeler

Voting machines (31)	Electronic voting machines (3)	Election interference (2)	Voter privacies (2)
Electronic voting (26)	Electronic voting system (3)	Election Law (2)	Voting technology (2)
Election security (15)	General elections (3)	Election process (2)	2015 general elections (1)
Blockchain (12)	Privacy (3)	Elections security (2)	2016 presidential election (1)
Election securities (12)	Risk (3)	Electronic voting protocols (2)	2016 presidential outcome (1)
Voting sytems (12)	Risk assesment (3)	Fake news (2)	2020 election (1)
Election (10)	Security systems (3)	Hacking (2)	2020 United States Presidential election (1)
Security (10)	Social networking (3)	Hash value (2)	AADHAAR ID based online election (1)
e-voting (9)	Usable security (3)	Hash values (2)	Aadhaar (1)
Elections (9)	Anonymity (2)	Hate speech (2)	Accuracy testing (1)
Democracy (8)	Applied Pi Calculus (2)	Health care (2)	Accreditation (1)
Network security (8)	Artificial intelligence (2)	High securities (2)	Advanced Persistent Threats (1)
Securityof data (8)	Automation (2)	Human (2)	Alert framework (1)
Cryptograpy (7)	Bayesian (2)	Human computer interaction (2)	Analytic reasonings (1)
E-voting (7)	Bayesian audits (2)	I-voting (2)	Android (1)
Election administration (6)	Behavioral research (2)	IS Trust (2)	Android applications (1)
Election voting systems (6)	Big data (2)	Information operations (2)	Anomaly detection (1)
Cybersecurity (5)	Blockchain voting (2)	Interned based (2)	Application area (1)
e-voting systems (5)	Chromium compounds (2)	Internet of thing (2)	Ballot secrecy (1)
Disinformation (4)	Cloud computing (2)	Internet voting system (2)	Biometric voting (1)
İnternet voting (4)	Coercion-resistance (2)	National elections (2)	
Personal computing (4)	Computer Applications (2)	Online election (2)	
Security Analysis (4)	Computer Security (2)	Online systems (2)	
Social media (4)	Crime (2)	Online Voting System (2)	
Surveys (4)	Cryptographic protocols (2)	Paper trails (2)	
Voting (4)	Data base error (2)	Presidential election (2)	
Voting process (4)	Data base errors (2)	Proof of concept (2)	
	Denial of service attack (2)	Risk limiting audits (2)	
Authentication (3)	Digital media (2)	Software (2)	
Biometrics (3)	Digital signatures (2)	Verifiability (2)	
Blockchain (3)	Donald Trump (2)	Violence (2)	

EK 2. Seçim Güvenliğine İlişkin TBMM Yazılı Soru Önergeleri

YAZILI SORU ÖNERGELERİ	TARİH	TALEP EDEN
14 Mayıs 2023 tarihinde gerçekleşecek seçimler için yurt dışında kurulan sandıklara ilişkin	23/03/2023	Eskişehir Milletvekili Arslan Kabukcuoğlu
İstanbul ilçe seçim kurullarının belirlenmesi ile ilgili bazı iddialara ilişkin	13/03/2023	İstanbul Milletvekili Sibel Özdemir

2023 yılında yapılacak olan genel seçimlerde oy kullanma hakkı olan kişi sayısına ilişkin	04/01/2023	Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer
2015 genel seçimlerinde görev alan bazı sandık görevlilerine yönelik açılan davalara ilişkin	28/12/2022	Kocaeli Milletvekili Ömer Faruk Gergerlioğlu
2023 seçimlerinde oy kullanacak sonradan Türk vatandaşlığı kazanan kişi sayısına ilişkin	05/12/2022	İzmir Milletvekili Tacettin Bayır
	25/11/2022	Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer
Seçim güvenliği için alınan tedbirlere ilişkin	17/11/2022	İzmir Milletvekili Sevda Erdan Kılıç
Türk vatandaşlığını kazanan kişilere ve bunlardan son seçimde oy kullanacak olanlara ilişkin	13/10/2022	İstanbul Milletvekili Özgür Karabat
Türk vatandaşı olan yabancı uyruklu kişilere ve bunlardan seçimlerde oy kullanacaklara ilişkin	24/05/2022	Afyonkarahisar Milletvekili Gültekin Uysal
Seçim güvenliği için alınan tedbirlere ilişkin	22/04/2022	İzmir Milletvekili Sevda Erdan Kılıç
2011 yılından bu yana Türk vatandaşlığına geçen yabancı uyruklulara ve bunlardan seçimlerde oy kullananların istatistiklerine ilişkin	03/01/2022	Denizli Milletvekili Yasin Öztürk
Malatya'nın Pütürge ilçesinde 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde iki sandık görevlisinin öldürüldüğü olayla ilgili yargı süreci hakkındaki iddialara ilişkin	13/11/2019	Malatya Milletvekili Veli Ağbaba
31 Mart Mahalli İdareler Seçimlerine yönelik yapılan itirazlara ilişkin	18/10/2019	İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu
Telefon aracılığıyla yapılan seçim anketlerine ilişkin	18/10/2019	İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu
31 Mart Mahalli İdareler Seçimlerinde görevlendirilen güvenlik görevlilerinin sayısına ve il ve ilçe seçim kurullarında güvenlik kamera sistemi bulunup bulunmadığına ilişkin	18/10/2019	İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu
Yüksek Seçim Kurulunun İstanbul Büyükşehir Belediyesi seçimlerine yönelik aldığı iptal kararı sonrası yapılan işlemlere ilişkin	18/10/2019	İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu
Siyasi partilerin seçim bürolarına yönelik saldırılara karşı alınan tedbirlere ilişkin	18/10/2019	İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu
Seçimlerde görevlendirilen kolluk kuvvetlerine ve ikametgâh dışında oy kullanılmasına ilişkin	24/07/2019	Siirt Milletvekili Meral Danış Beştaş
Bakanlığın üst düzey bürokratlarının yenilenen İstanbul seçimi sürecinde İstanbul'da görevlendirilip görevlendirilmediğine ilişkin	19/07/2019	Adıyaman Milletvekili Abdurrahman Tutdere
31 Mart 2019 Mahalli İdareler Genel Seçimleriyle ilgili çeşitli iddialara ilişkin	17/07/2019	Siirt Milletvekili Meral Danış Beştaş
Bazı üst düzey bürokratların Devlet Memurları Kanunu'na aykırı olarak seçim çalışmalarına katıldıkları iddiasına ve haklarında yapılacak idari ve adli işlemlere ilişkin	21/06/2019	İzmir Milletvekili Murat Bakan
31 Mart Mahalli İdareler Seçimlerinde görevlendirilen güvenlik görevlilerinin sayısına ve il ve ilçe seçim kurullarında güvenlik kamera sistemi bulunup bulunmadığına ilişkin	24/05/2019	İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu
31 Mart 2019 Mahalli İdareler Seçimleri sonrasında kişisel veri niteliğindeki hükümlü ve tutuklu bilgilerinin bir siyasi partiye iletildiği iddiasına ilişkin	23/05/2019	Manisa Milletvekili Özgür Özel

31 Mart Mahalli İdareler Seçimlerinde Anadolu Ajansına seçim sonuçlarıyla ilgili veri akışı sağlayan kaynağa ve veri akışının kesintiye uğramasına ilişkin	21/05/2019	Malatya Milletvekili Veli Ağbaba
31 Mart 2019 Mahalli İdareler Seçimi sonrasında seçmen listelerinde bir değişiklik yapıp yapılmadığına ilişkin	16/05/2019	İstanbul Milletvekili Özgür Karabat
İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçiminin iptaline ve sandık kurullarının oluşumuna ilişkin	16/05/2019	İstanbul Milletvekili Özgür Karabat
Adıyaman E Tipi Kapalı Cezaevinde yerel seçimde tutuklulara oy kullanılmadığı iddiasına ilişkin	26/04/2019	Kocaeli Milletvekili Ömer Faruk Gergerlioğlu
31 Mart Mahalli İdareler Seçimlerinde Anadolu Ajansı'na seçim sonuçlarıyla ilgili veri akışını sağlayan kaynağa ve veri akışının kesintiye uğramasına ilişkin	26/04/2019	İstanbul Milletvekili Mehmet Bekaroğlu
31 Mart 2019 yerel seçiminde Mardin ilindeki seçmen sayısı değişimi ve 142 nolu belge ile oy kullanımına ilişkin	24/04/2019	Mardin Milletvekili Tuma Çelik
Keskin'de yapılan seçimlerin haklarında kısıtlılık kararı bulunan kişilerin oy kullanması nedeniyle iptal edilmesine ilişkin	23/04/2019	Kırıkkale Milletvekili Ahmet Önal
Anadolu Ajansının 31 Mart yerel seçimlerindeki veri paylaşımının kaynağına ve gece veri girişini durdurmasına ilişkin	18/04/2019	Konya Milletvekili Fahrettin Yokuş
YSK tarafından seçimlerde ÖSYM sınavlarına benzer olarak kameralı kayıt sistemi kullanılması önerisine ilişkin	18/04/2019	Uşak Milletvekili Özkan Yalım
31 Mart Mahalli İdareler Seçimlerinde Muş'ta alınan güvenlik önlemlerine ve oyların tekrar sayılması taleplerinin reddine ilişkin	17/04/2019	Muş Milletvekili Şevin Coşkun
31 Mart Mahalli İdareler Seçimlerinde bazı Suriye uyruklu kişilere oy pusulası gönderildiği iddialarına ilişkin	17/04/2019	Mersin Milletvekili Fatma Kurtulan
24 Haziran 2018 seçimleri öncesinde kesinleşen askı listelerine göre 31 Mart 2019 Mahalli İdareler Seçiminde Büyükçekmece'de seçmen listelerinden düşürülenlere ilişkin	16/04/2019	İstanbul Milletvekili Özgür Karabat
Anadolu Ajansının 31 Mart Mahalli İdareler Seçimlerindeki veri paylaşımının kaynağına ve gece veri girişini durdurmasına ilişkin	15/04/2019	İzmir Milletvekili Atila Sertel
İstanbul İl Seçim Kurulu Başkanı'nın 31 Mart 2019 Yerel Seçimleriyle ilgili tehdit edildiği iddiasına ilişkin	12/04/2019	İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıku
Anadolu Ajansının 31 Mart mahalli idareler seçimlerindeki veri paylaşımının kaynağına ve gece veri girişini durdurmasına ilişkin	12/04/2019	Uşak Milletvekili Özkan Yalım İstanbul Milletvekili Özgür Karabat
Türkiye genelinde Yüksek Seçim Kuruluna yansıyan geçersiz oy sayısına ve geçersiz oyların tekrar sayılması yönünde yapılan itirazlara ilişkin	10/04/2019	Diyarbakır Milletvekili Semra Güzel
31 Mart Mahalli İdareler Seçimleri için Muş iline ek uçak ve otobüs seferleri yapılarak dışarıdan seçmen taşındığı iddialarına ilişkin	10/04/2019	Muş Milletvekili Gülüstan Kılıç Koçyiğit
Anadolu Ajansının 31 Mart 2019 yerel seçimi veri teminine ve İstanbul için veri girişinin durdurulmasına ilişkin	09/04/2019	Eskişehir Milletvekili Utku Çakırözer Adana Milletvekili Burhanettin Bulut

		Malatya Milletvekili Veli Ağbaba
31 Mart Mahalli İdareler Seçimlerinde Anadolu Ajansı'na seçim sonuçlarıyla ilgili veri akışını sağlayan kaynağa ve veri akışının kesintiye uğramasına ilişkin	04/04/2019	Bursa Milletvekili Orhan Sarıbal
31 Mart 2019 yerel seçimlerinden sonra İstanbul ve Ankara büyükşehir belediyeleri bünyesinde yapıldığı iddia edilen bazı işlemlere ilişkin	04/04/2019	İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal
31 Mart Mahalli İdareler Seçimlerinde Anadolu Ajansı'na seçim sonuçlarıyla ilgili veri akışını sağlayan kaynağa ve veri akışının kesintiye uğramasına ilişkin	04/04/2019	Ankara Milletvekili Yıldırım Kaya Kocaeli Milletvekili Ömer Faruk Gergerlioğlu
Seçimlerde karekod uygulamasına geçilmesi önerisine ilişkin	01/04/2019	Giresun Milletvekili Necati Tıgılı
Yerel seçimler öncesi propaganda niteliğinde bir yayının PTT A.Ş. tarafından dağıtımına ilişkin	01/04/2019	İzmir Milletvekili Murat Bakan
HDP seçim bürolarına yönelik saldırılara, saldırganların tespitine ve haklarında yapılan işlemlere ilişkin	20/03/2019	Siirt Milletvekili Meral Danış Beştaş
TRT'nin 1-28 Şubat tarihleri arasındaki siyasi haber raporuna göre siyasi partiler ve seçim ittifakları hakkındaki yayın sürelerine ilişkin	14/03/2019	Mersin Milletvekili Ali Mahir Başarır
Siyasi partilerin seçim bürolarına yönelik saldırılara karşı alınan tedbirlere ilişkin	14/03/2019	İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu
Yüksek Seçim Kurulunun kullandığı SEÇSİS yazılımının güvenliğine ilişkin	28/02/2019	İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu
Diyarbakır'ın Çermik ilçesinde bazı devlet görevlilerinin AK Parti Belediye Başkan adayı ile beraber seçim çalışması yürüttükleri iddiasına ilişkin	26/02/2019	Diyarbakır Milletvekili Semra Güzel
31 Mart yerel seçimleri öncesinde kendi seçim çevresi dışında geçici olarak görevlendirilen askeri personele ilişkin	22/02/2019	İzmir Milletvekili Sevda Erdan Kılıç
31 Mart yerel seçimleri öncesinde kendi seçim çevresi dışında geçici olarak görevlendirilen kolluk mensuplarına ilişkin	22/02/2019	İzmir Milletvekili Sevda Erdan Kılıç
24 Haziran 2018 Genel Seçimi öncesinde hükümet muhalifi kampanyalara katılan bazı vatandaşların tehdit ve darp edildiğine dair iddialar ile bu konuda yapılan şikayetlere ilişkin	08/02/2019	İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu
31 Mart seçimleri öncesinde yapılan adres değişikliklerine ve seçmen listelerine yapılan itirazlara ilişkin	07/02/2019	İzmir Milletvekili Sevda Erdan Kılıç
Mersin Emniyet Müdürlüğü'nün deposundan kırk bin mermi çalındığı ve bunların seçim öncesi karışıklık çıkarmak üzere bazı gruplara dağıtıldığı yönündeki iddialara ilişkin	22/01/2019	Mersin Milletvekili Cengiz Gökçel
Bazı seçim çevrelerinde ve yaş gruplarındaki olağan dışı seçmen kayıtları ile ilgili iddialara ilişkin	18/01/2019	İstanbul Milletvekili Zeynel Özen
HDP'nin Muş'un Varto ilçesinde yerel seçimler öncesi yaptığı halk yoklaması çalışmasının kolluk tarafından kamerayla kaydedildiği iddiasına ilişkin	14/01/2019	İstanbul Milletvekili Ali Kenanoğlu
2011 yılından itibaren Hatay ilinde Türk vatandaşlığına geçen yabancı uyruklu kişilere ve seçimlerde oy kullanma haklarına ilişkin	21/12/2018	Hatay Milletvekili İsmet Tokdemir

Yerel seçim öncesinde bazı asker ve polislerin nüfus kayıtlarının Şırnak'ın Merkez ve Beytüşşebap ilçelerine taşındığı iddiasına ilişkin	18/12/2018	Şırnak Milletvekili Hasan Özgüneş
24 Haziran 2018 Genel Seçimi öncesinde hükümet muhalifi kampanyalara katılan bazı vatandaşların tehdit ve darp edildiğine dair iddialar ile bu konuda yapılan şikayetlere ilişkin	12/12/2018	İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu
TRT'nin 24 Haziran seçimlerinde yaptığı yayınların tarafsızlığına, reklam gelirlerinin artırılmasına ve kurumda alınacak tasarruf tedbirlerine ilişkin	10/12/2018	Antalya Milletvekili Çetin Osman Budak
TRT ve Anadolu Ajansının belli dönemlerdeki seçim süreçlerinde yaptıkları siyasi yayınlara ve bütçeden aldıkları paylara ilişkin	20/11/2018	Mersin Milletvekili Alpay Antmen
24 Haziran 2018 seçimlerinde askeri öğrencilere oy kullandırıldığı iddiasına ilişkin	15/11/2018	Ankara Milletvekili Koray Aydın
TRT kanallarında seçim takvimi süresince İYİ Parti temsilcilerine ayrılan süreye ilişkin	15/11/2018	Aydın Milletvekili Aydın Adnan Sezgin
Bilgisayar Mühendisleri Odasının yaptığı 24 Haziran 2018 Seçim Sonuçları Veri Analizine ilişkin	18/10/2018	İzmir Milletvekili Mehmet Ali Çelebi
24 Haziran 2018 seçimlerinde sandık güvenliğinin sağlanmadığı yönünde alınan ihbarlara ve bazı nüfus kayıtlarındaki hatalara ilişkin	26/09/2018	İzmir Milletvekili Mehmet Ali Çelebi
24 Haziran seçimlerinde görev alan kolluk kuvvetleri hakkındaki iddialara ilişkin	10/08/2018	Zonguldak Milletvekili Deniz Yavuzylmaz
Anadolu Ajansı'nın 24 Haziran seçimi sonuçlarını toplama sürecine ve sonuçların medyaya aktarımına ilişkin	10/08/2018	Zonguldak Milletvekili Deniz Yavuzylmaz
TRT'nin seçim sürecindeki yayınlarına ve denetimine ilişkin	09/08/2018	Kocaeli Milletvekili Tahsin Tarhan
Seçim çalışmalarında belediye araçlarının kullanıldığı iddiasına ilişkin	03/08/2018	Ankara Milletvekili Levent Gök
Türk vatandaşlığına kabul edilen ve seçimlerde oy kullanan kişilere ait bazı veriler ile Türk vatandaşlığından ayrılan kişi sayısına ilişkin	30/07/2018	Hatay Milletvekili Serkan Topal
24 Haziran 2018 tarihinde yapılan seçimlerde polis memurlarının sandık sonuçlarını ilgili kuruluşlara aktardığı iddiasına ilişkin	13/07/2018	Bursa Milletvekili Erkan Aydın